

INTERDEPARTEMENTAAL BELEIDSONDERZOEK

EXPORTBELEID

BEGROTINGSVOORBEREIDING 1988
DEELRAPPORT NR. 7

HEROVERWEGINGSRAPPORT
EXPORTBELEID

's-Gravenhage 22 juni 1987

Inhoud

Hoofdstuk 1

Inleiding

1.1	<u>Het belang van de export voor de Nederlandse economie.</u>	pag. 1
1.2	<u>Taakopdracht en opzet van het heroverwegingsrapport.</u>	pag. 3
1.2.1	Doel.	pag. 3
1.2.2	IJKpunt.	pag. 4

Hoofdstuk 2

Beschrijving Exportbeleid

2.1	<u>Beleidskader.</u>	pag. 8
2.2	<u>Beschrijving van de uitvoering van het Exportbeleid.</u>	pag.10
2.2.1	<u>Exportvoorlichting.</u>	pag.10
2.2.1A	Ministerie van Economische Zaken.	pag.10
2.2.1B	Ministerie van Buitenlandse Zaken.	pag.11
2.2.1C	Ministerie van Landbouw en Visserij.	pag.12
2.2.1D	Ministerie van Verkeer en Waterstaat.	pag.12
2.2.1E	Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.	pag.13
2.2.1F	Ministerie van Financiën.	pag.13
2.2.2	<u>Exportpromotie.</u>	pag.14
2.2.2A	Ministerie van Economische Zaken.	pag.14
2.2.2B	Ministerie van Buitenlandse Zaken.	pag.16
2.2.2C	Ministerie van Landbouw en Visserij.	pag.16
2.2.2D	Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.	pag.16

2.2.2E	Ministerie van Verkeer en Waterstaat.	pag.17
2.2.3	<u>Technische en financiële ondersteuning</u>	pag.17
2.2.3A	Technische ondersteuning.	pag.17
2.2.3B	Financiële ondersteuning/exportfinancierings-instrumentarium.	pag.18

Hoofdstuk 3

Beleidsvarianten Exportbeleid

3.1	<u>Inleiding.</u>	pag.22
3.2	<u>Beleidsvarianten voor de verschillende fasen van het exporttraject.</u>	pag.24
3.2.1	Voorlichting.	pag.24
3.2.1A	Macro-economische informatie.	pag.24
3.2.1B	Meso- en micro-informatie.	pag.25
3.2.1C	De Kamers van Koophandel.	pag.26
3.2.2	Promotie.	pag.28
3.2.3	Technische ondersteuning voor V en W en VROM.	pag.30
3.2.4	Exportfinanciering.	pag.31
3.2.4A	Investeringsvoorbereidings- en haalbaarheidsstudies.	pag.32
3.2.4B	Rentesteun en offertesteun.	pag.33
3.2.4C	Ontwikkelingsrelevante exporttransacties.	pag.35
3.2.4D	Kredietverzekering.	pag.37
3.2.5	Organisatie.	pag.39
3.2.6	Conclusie.	pag.42

Hoofdstuk 4

Budgettair Overzicht

pag. 44

Hoofdstuk 5

Aanbevelingen

pag. 45

Bijlagen

Bijlage 1 samenstelling Werkgroep Exportbeleid

1 Inleiding

1.1 Het belang van de export voor de Nederlandse economie.

De export speelt een cruciale rol in de Nederlandse economie. Het aandeel van de export van goederen en diensten in het Bruto Nationaal Produkt is gestadig toegenomen van 45% in 1970 tot 64% in 1985.

In 1986 beliep de goederenuitvoer een 196,5 miljard gld. Onderstaande tabel schetst een beeld van de geografische spreiding van deze handelsstroom:

Geografische spreiding van de goederenuitvoer in 1986 (procentuele aandelen).

West Duitsland	28,4	
België/Luxembourg	14,2	
Frankrijk	10,8	
Verenigd Koninkrijk	10,2	
Overig EG	<u>11,1</u>	
EG		74,7
overig OESO-Europa		<u>6,5</u>
OESO-Europa		81,2
Verenigde Staten	4,7	
Canada	0,6	
Japan	<u>0,7</u>	
overig OESO 1)		<u>6,0</u>
OESO		87,2
Oost-Europa		1,3
OPEC	2,7	
Overige ontwikkelingslanden	<u>8,8</u>	
Ontwikkelingslanden		<u>11,5</u>
Totaal		100
		===

Uit het staatje blijkt dat de buitenlandse handel voor het grootste deel betrekking heeft op OESO-landen. Het grootste deel daarvan gaat naar de landen van de Europese Gemeenschap.

1) incl. Australië en Nieuw-Zeeland

Het grote belang van de export houdt in dat een bevredigende economische groei in belangrijke mate gedragen zal moeten worden door een goede exportprestatie. Bevordering van economische groei speelt een sleutelrol bij het bereiken van de doelstellingen van het kabinetsbeleid: groei schept werkgelegenheid, verlicht de financiële problematiek van de overheid en creëert ruimte voor verlaging van de collectieve lastendruk.

Voorop staat dat de bedrijven zelf verantwoordelijk zijn voor hun positie op de internationale markt. De overheid kan via een adequaat voorwaardenscheppend beleid een klimaat creëren waarin bedrijven goed kunnen functioneren. Voor de concurrentiepositie van het Nederlandse bedrijfsleven is dernalve allereerst het macro-economisch beleid van belang. Een gematigde kostenontwikkeling (lonen, rente en energie), een gunstig investeringsklimaat, bevordering van technologische ontwikkeling en vergroting van de flexibiliteit van de economie dat wil zeggen een betere marktwerking, zijn doel van dit beleid.

De recente economische ontwikkelingen, met name op het terrein van de export, geven aanleiding tot zorg. Nederlandse bedrijven ondervinden de nadelen van de effectieve opwaardering van de gulden, die in belangrijke mate het gevolg is van de koersval van de dollar. Opgemerkt zij dat dit geen typisch Nederlands probleem is; ook de B.R.D. en Japan, bij voorbeeld, worden hiermee geconfronteerd. Tevens zijn de huidige ontwikkelingen een onvermijdelijke reactie op de onevenwichtige internationale betalingsbalansverhoudingen die zich de afgelopen jaren hebben gemanifesteerd. Starheden in de loon- en prijsvorming vormen in de huidige situatie een risico, in die zin dat ze een adequaat antwoord op deze recente ontwikkelingen kunnen verhinderen.

De ontwikkeling van de wereldhandel is in zeer belangrijke mate bepalend voor de ontwikkeling van de uitvoer van Nederland met zijn open economie. Het is daarom dat het handelspolitieke beleid erop moet zijn gericht om via de geëigende internationale kaders de handelskanalen wereldwijd zo open mogelijk te houden daarbij inbegrepen het terugdringen van protectionistische maatregelen. In dit verband is dan ook een spoedige voltooiing van de interne markt van de Europese Gemeenschap van eminent belang. Een groot deel van de Nederlandse handelspolitiek is gedelegeerd aan de EG.

Vervolgens vormen goede bilaterale economische betrekkingen op overheidsniveau, vooral in landen waar de markt onder sterke overheidsinvloed staat, voor ondernemend Nederland een onmisbaar ondersteunend kader.

De overheid kan via het bovenomschreven voorwaardenscheppend beleid een klimaat creëren waarin bedrijven goed kunnen functioneren, ook op de buitenlandse markten.

Dit voorwaardenscheppend beleid wordt met betrekking tot de export aangevuld met specifiek beleid, het directe exportbeleid. Dit beleid is gericht op die terreinen waar Nederlandse bedrijven, al dan niet in georganiseerd verband, geen of onvoldoende initiatief kunnen ontplooien. Hier ziet de overheid voor zich een taak weggelegd mede vanwege het optreden door buitenlandse overheden. Enerzijds speelt de inzet van hulp bij een adequate voorbereiding op het opereren op buitenlandse markten en van een adequate ondersteuning op die markt, in het bijzonder voor het midden- en kleinbedrijf; anderzijds is er het feit dat ondernemers op de buitenlandse markten worden geconfronteerd met bijzondere risico's en met financiële concurrentievervalsing. Ofschoon de invloed van het directe exportbeleid in algemene zin slechts beperkt kan zijn, zeker vergeleken met het algemene voorwaardenscheppende economische beleid, is het niettemin in specifieke gevallen van wezenlijk belang, mede in het licht van wat door overheden van concurrerende landen op dit vlak wordt gedaan.

1.2 Taakopdracht en opzet van het heroverwegingsrapport.

1.2.1 Doel

De heroverweging Exportbeleid heeft tot doel "om op basis van actuele gegevens over het feitelijk gebruik van het overheidsinstrumentarium op het gebied van het exportbeleid, alsmede over de effectiviteit van dat instrumentarium, de inrichting en organisatie van het exportbeleid te heroverwegen, zulks mede in het licht van het beleid in andere landen". Deze heroverweging geschiedt derhalve in het licht van het beleid in het buitenland - het matchingaspect- en het beleid in Nederland van een uit de markt terugtrekkende overheid.

Uit de verdere omschrijving van de taakopdracht wordt duidelijk dat het in deze heroverweging gaat om de budgettaire be-neersbaarheid, doelmatigheid en doeltreffendheid van de instrumenten van het exportbeleid, maar evenzeer om de organisatorische vormgeving en de samenhang tussen de verschillende overheidsinstanties die zijn betrokken bij het exportbeleid.

Deze twee met elkaar samenhangende optieken staan centraal in dit heroverwegingsonderzoek en de te ontwikkelen beleidsvarianten zullen hierop gericht zijn.

Wat het budgettaire aspect van deze heroverweging betreft is gezocht naar mogelijkheden van privatisering, toepassing van het profijtbeginsel en verlaging van het voorzieningenniveau.

Exportbeleid wordt hier gedefinieerd als de specifieke inspanningen die de rijksoverheid zich getroost om door voorlichting, promotie, technische en financiële ondersteuning inclusief de herverzekering van exportkredieten de exportkansen en de positie van Nederlandse bedrijven op buitenlandse markten te vergroten respectievelijk te bestendigen.

De verschillende aspecten van het exportbeleid van de overheid kunnen worden geënt op de verschillende fasen van het exporttraject van een ondernemer. Voorlichting en mobilisatie van de potentiële exporteur spelen in op de behoefte aan oriëntatie en verkenning door de exporteur. Promotie beweegt zich op het terrein van verkenning en bewerking van een markt. Technische en financiële ondersteuning vindt plaats tijdens de transactiefase.

Daar waar dit dienstig werd geacht, is een onderscheid gemaakt naar de aard van de markt waarop de exportmaatregelen zijn gericht. Tevens is aangegeven waar specifieke producten respectievelijk activiteiten op specifieke markten problemen in de concurrentie ondervinden. Voor wat betreft de organisatie van de overheidsbetrokkenheid bij de export is een onderscheid gemaakt naar beleidsvorming en uitvoering.

1.2.2 Ijkpunt

Ten aanzien van de budgettaire aspecten van het exportbeleid zijn de volgende beperkingen gehanteerd.

De ontwikkelingshulp wordt buiten het ijkpunt van de heroverweging gehouden, evenals de herverzekering bij de staat. Eveneens worden de buitenlandse dienst als zodanig, de EG-subsidies en de fiscale steun niet in de heroverweging betrokken. De gemengde kredieten en laag concessionele leningen die tezamen de ontwikkelingsrelevante exporttransacties vormen en de exportkredietherverzekering worden echter beleidsmatig wel meegenomen in de heroverweging.

Naast de beleidsmatige uitgaven maken de apparaatskosten en de personeelskosten deel uit van het ijkpunt.

De Ambtelijke Commissie Heroverweging (ACH) heeft besloten om als ijkpuntdatum de in de Miljoenennota vermelde meerjarencij-

fers te nemen. Dit heeft tot gevolg dat de laatste van de drie recent doorgevoerde bezuinigingstranches met betrekking tot het exportbeleid bij Economische Zaken nog in deze heroverwegingsexercitie kon worden betrokken.

Bij het Ministerie van Economische Zaken zijn het Directoraat-Generaal van de Buitenlandse Economische Betrekkingen, de Exportbevorderings- en voorlichtingsdienst alsmede de Directoraten-Generaal van Industrie en Regionaal beleid en van Diensten, Midden- en Kleinbedrijf en Ordening betrokken bij het exportbeleid.

De meerjarencijfers exportbeleid van het Ministerie van Economische Zaken zijn:

begrotingsartikel (x miljoenen gulden)	87	88	89	90
59 Personeel BEB	2	2	2	2
Personeel overige dienstonderdelen EZ	1	1	1	1
62 Exportbevordering 1)	44	46	55	49
63 Personeel EVD	12	12	12	12
64 Materieel EVD (bibliotheek)	2	2	2	2
65 Economische ontwikkeling en export 2)	39	33	32	32
Totaal	100	96	104	98

Bij het Ministerie van Landbouw en Visserij (Lavi) houden de Hoofdafdeling Exportbevordering en Economische Samenwerking (HEBES) van de Directie Verwerking en Afzet Agrarische Producten en de landbou wattaché's zich met de agrarische export bezig. Het exportplatform Lavi legt geen beslag op begrotingsmiddelen.

- 1) Het gaat hier om het matchingfonds en de investeringsvoorbereidings- en haalbaarheidsstudies. Het kasritme is in deze niet onbelangrijk: t 5%, t+1 20%, t+2 25%, t+3 15%, t+4 15%, t+5 10%, na t+5 10%.
- 2) Het betreft hier de bijdrage aan instituten en Nederlandse Kamers van Koophandel in het buitenland, de overige bijdragen aan instituten/overige kosten, het actieprogramma promotionele activiteiten (incl. jaar- en vakbeurzen), exportsamenwerkingsverbanden en diversen.

Begrotingsartikel (x miljoenen guldens)	87	88	89	90
33 Personeel agrarische vertegenwoordiging buitenland	15,2	15,2	15,2	15,2
34 Materieel agrarische vertegenwoordiging buitenland	3,1	3,1	3,1	3,1
78 Personeel HEBES	2	2	2	2
79 Materieel HEBES	0,2	0,2	0,2	0,2
80 Exportsubsidies en overige uitgaven	10,5	10,5	10,5	10,5
Totaal	31	31	31	31

Ten aanzien van het Ministerie van Financiën geldt voor de exportkredietherverzekering dat de inkomsten en uitgaven in evenwicht dienen te zijn. De personele en materiële uitgaven van de Directie Exportkredietverzekering en Investeringsgaranties bedragen plm. f. 1 mln. doorlopend tot 1990.

Voor het Ministerie van Verkeer en Waterstaat vertalen de exportinspanningen zich slechts in geringe mate in begrotingscijfers. Er is slechts één begrotingsartikel export know-how/Directie Internationale Betrekkingen (begrotingsartikel 6) van f. 0,3 mln. opgenomen. Het totaal van alle op het buitenland gerichte inspanningen (incl. internationaal beleid/vervoerspolitiek, ontwikkelingssamenwerking en exportondersteuning bedrijfsleven) wordt geschat op f. 4 mln. doorlopend tot 1990.

De verkeersattaché's zijn in dit bedrag opgenomen. Daarnaast wordt er nog f. 15 mln. uitgetrokken voor Nederland Distributieland. ¹⁾ Omdat de uitgaven in het ijkpuntjaar 1990 weer 0 zijn, is voor dit laatste een gemiddelde van f. 5 mln. opgenomen.

Bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken gaat het om een deel van de taken van de posten in het buitenland. Bezien is hoeveel mensjaren van resp. diplomatieke, administratieve en lokale medewerkers van de buitenlandse dienst/dienst buitenlandse zaken worden besteed aan exportbevorderingsactiviteiten, tegen gemiddelde kosten per categorie medewerkers. Deze personele kosten zijn verhoogd met een evenredig deel van de materieelbegroting.

¹⁾ Dit bedrag komt voor f. 8 mln. ten laste van het budget van EZ en voor f. 7 mln. ten laste van het budget van V en W.

De meerjarencijfers zijn:

Begrotingsartikel (x miljoenen gulden)	87	88	89	90
32-36 Buitenlandse dienst	22	22	22	22

Op het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer worden niet expliciet middelen gereserveerd ten behoeve van exportbevordering. Incidenteel worden er wel bedragen ten laste gebracht van de diverse budgetten voor onderzoek, internationale organisaties en ontwikkelingssamenwerking ten behoeve van activiteiten die als exportbevordering gekwalificeerd zouden kunnen worden. Het gaat daarbij om geringe bedragen. Het totaal van al deze bedragen kan geschat worden op ca. f. 1 mln. doorlopend tot 1990.

Het ijkpunt 1990 van deze heroverweging valt na het voorgaande op grove wijze aan te geven:

EZ	f. 101
Lavi	- 31
BuZa	- 22
V en W	- 6
VROM	- 1
Financiën	- 1

f. 162 mln.

Volgens de richtlijnen m.b.t. de heroverwegingsonderzoeken van de Ministerraad dient ook een besparingsvariant (-20%) te worden opgenomen. Deze komt in dit geval neer op een bezuiniging van f. 32 mln.

2 Beschrijving Exportbeleid

2.1 Beleidskader

Op 27 augustus 1982 heeft de toenmalige Staatssecretaris Dik van Economische Zaken een exportnota aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal doen toekomen. Het uitgangspunt bij het beleid van de overheid is volgens die nota dat exporteren primair een zaak is van het bedrijfsleven.

Vanuit verschillende invalshoeken kan de overheid de positie van het Nederlandse bedrijfsleven op buitenlandse markten beïnvloeden. Te onderscheiden zijn het macro-economische beleid, het industriebeleid, het handelspolitieke beleid en in samenhang daarmee het meer specifieke exportbeleid. De eerste drie beleidsterreinen zijn voorwaardenscheppend voor het exportbeleid.

In de Exportnota 1982 waren de uitgangspunten van het exportbeleid:

- a) noodzaak tot het vergroten van de betrokkenheid van de middelgrote en kleinere ondernemingen bij de export.
De stimulering en de begeleiding tot het aanvangen c.q. het vergroten van de afzet over de landsgrenzen zal een centrale plaats dienen in te nemen.
- b) de wenselijkheid om exporterende bedrijven naar vermogen bij te staan in de ontplooiing op nieuwe markten.
Versterken van de oriëntatie op de dynamische en snel groeiende markten in het Midden Oosten, het Verre Oosten en het Westelijk Halfrond,
- c) de zich wijzigende rol van overheden in de internationale handelsverhoudingen.
 - 1) in de meeste niet-westelijke landen wordt een groot deel van het economisch en commerciële leven door overheden beheerst,
 - 2) rechtstreekse deelneming van overheden van westerse landen in de (na)financiering van exporttransacties.

Op 19 december 1983 is de Vervolgnota Exportbeleid door de toenmalige Staatssecretaris Bolkestein aangeboden aan de Tweede Kamer der Staten Generaal. Daarin werden de uitgangspunten van de Exportnota 1982 onderschreven en aangevuld met de volgende hoofdpijnen:

2.2.2E	Ministerie van Verkeer en Waterstaat.	pag.17
2.2.3	<u>Technische en financiële ondersteuning</u>	pag.17
2.2.3A	Technische ondersteuning.	pag.17
2.2.3B	Financiële ondersteuning/exportfinancierings-instrumentarium.	pag.18

Hoofdstuk 3

Beleidsvarianten Exportbeleid

3.1	<u>Inleiding.</u>	pag.22
3.2	<u>Beleidsvarianten voor de verschillende fasen van het exporttraject.</u>	pag.24
3.2.1	Voorlichting.	pag.24
3.2.1A	Macro-economische informatie.	pag.24
3.2.1B	Meso- en micro-informatie.	pag.25
3.2.1C	De Kamers van Koophandel.	pag.26
3.2.2	Promotie.	pag.28
3.2.3	Technische ondersteuning voor V en W en VROM.	pag.30
3.2.4	Exportfinanciering.	pag.31
3.2.4A	Investeringsvoorbereidings- en haalbaarheidsstudies.	pag.32
3.2.4B	Rentesteun en offertesteun.	pag.33
3.2.4C	Ontwikkelingsrelevante exporttransacties.	pag.35
3.2.4D	Kredietverzekering.	pag.37
3.2.5	Organisatie.	pag.39
3.2.6	Conclusie.	pag.42

Het grote belang van de export houdt in dat een bevredigende economische groei in belangrijke mate gedragen zal moeten worden door een goede exportprestatie. Bevordering van economische groei speelt een sleutelrol bij het bereiken van de doelstellingen van het kabinetsbeleid: groei schept werkgelegenheid, verlicht de financiële problematiek van de overheid en creëert ruimte voor verlaging van de collectieve lastendruk.

Voorop staat dat de bedrijven zelf verantwoordelijk zijn voor hun positie op de internationale markt. De overheid kan via een adequaat voorwaardenscheppend beleid een klimaat creëren waarin bedrijven goed kunnen functioneren. Voor de concurrentiepositie van het Nederlandse bedrijfsleven is dernalve allereerst het macro-economisch beleid van belang. Een gematigde kostenontwikkeling (lonen, rente en energie), een gunstig investeringsklimaat, bevordering van technologische ontwikkeling en vergroting van de flexibiliteit van de economie dat wil zeggen een betere marktwerking, zijn doel van dit beleid.

De recente economische ontwikkelingen, met name op het terrein van de export, geven aanleiding tot zorg. Nederlandse bedrijven ondervinden de nadelen van de effectieve opwaardering van de gulden, die in belangrijke mate het gevolg is van de koersval van de dollar. Opgemerkt zij dat dit geen typisch Nederlands probleem is; ook de B.R.D. en Japan, bij voorbeeld, worden hiermee geconfronteerd. Tevens zijn de huidige ontwikkelingen een onvermijdelijke reactie op de onevenwichtige internationale betalingsbalansverhoudingen die zich de afgelopen jaren hebben gemanifesteerd. Starheden in de loon- en prijsvorming vormen in de huidige situatie een risico, in die zin dat ze een adequaat antwoord op deze recente ontwikkelingen kunnen verhinderen.

De ontwikkeling van de wereldhandel is in zeer belangrijke mate bepalend voor de ontwikkeling van de uitvoer van Nederland met zijn open economie. Het is daarom dat het handelspolitieke beleid erop moet zijn gericht om via de geëigende internationale kaders de handelskanalen wereldwijd zo open mogelijk te houden daarbij inbegrepen het terugdringen van protectionistische maatregelen. In dit verband is dan ook een spoedige voltooiing van de interne markt van de Europese Gemeenschap van eminent belang. Een groot deel van de Nederlandse handelspolitiek is gedelegeerd aan de EG.

Deze twee met elkaar samenhangende optieken staan centraal in dit heroverwegingsonderzoek en de te ontwikkelen beleidsvarianten zullen hierop gericht zijn.

Wat het budgettaire aspect van deze heroverweging betreft is gezocht naar mogelijkheden van privatisering, toepassing van het profijtbeginsel en verlaging van het voorzieningenniveau.

Exportbeleid wordt hier gedefinieerd als de specifieke inspanningen die de rijksoverheid zich getroost om door voorlichting, promotie, technische en financiële ondersteuning inclusief de herverzekering van exportkredieten de exportkansen en de positie van Nederlandse bedrijven op buitenlandse markten te vergroten respectievelijk te bestendigen.

De verschillende aspecten van het exportbeleid van de overheid kunnen worden geënt op de verschillende fasen van het exporttraject van een ondernemer. Voorlichting en mobilisatie van de potentiële exporteur spelen in op de behoefte aan oriëntatie en verkenning door de exporteur. Promotie beweegt zich op het terrein van verkenning en bewerking van een markt. Technische en financiële ondersteuning vindt plaats tijdens de transactiefase.

Daar waar dit dienstig werd geacht, is een onderscheid gemaakt naar de aard van de markt waarop de exportmaatregelen zijn gericht. Tevens is aangegeven waar specifieke producten respectievelijk activiteiten op specifieke markten problemen in de concurrentie ondervinden. Voor wat betreft de organisatie van de overheidsbetrokkenheid bij de export is een onderscheid gemaakt naar beleidsvorming en uitvoering.

1.2.2 Ijkpunt

Ten aanzien van de budgettaire aspecten van het exportbeleid zijn de volgende beperkingen gehanteerd.

De ontwikkelingshulp wordt buiten het ijkpunt van de heroverweging gehouden, evenals de herverzekering bij de staat. Eveneens worden de buitenlandse dienst als zodanig, de EG-subsidies en de fiscale steun niet in de heroverweging betrokken. De gemengde kredieten en laag concessionele leningen die tezamen de ontwikkelingsrelevante exporttransacties vormen en de exportkredietherverzekering worden echter beleidsmatig wel meegenomen in de heroverweging.

Naast de beleidsmatige uitgaven maken de apparaatskosten en de personeelskosten deel uit van het ijkpunt.

De Ambtelijke Commissie Heroverweging (ACH) heeft besloten om als ijkpuntdatum de in de Miljoenennota vermelde meerjarencij-

Begrotingsartikel (x miljoenen guldens)	87	88	89	90
33 Personeel agrarische vertegenwoordiging buitenland	15,2	15,2	15,2	15,2
34 Materieel agrarische vertegenwoordiging buitenland	3,1	3,1	3,1	3,1
78 Personeel HEBES	2	2	2	2
79 Materieel HEBES	0,2	0,2	0,2	0,2
80 Exportsubsidies en overige uitgaven	10,5	10,5	10,5	10,5
Totaal	31	31	31	31

Ten aanzien van het Ministerie van Financiën geldt voor de exportkredietherverzekering dat de inkomsten en uitgaven in evenwicht dienen te zijn. De personele en materiële uitgaven van de Directie Exportkredietverzekering en Investeringsgaranties bedragen plm. f. 1 mln. doorlopend tot 1990.

Voor het Ministerie van Verkeer en Waterstaat vertalen de exportinspanningen zich slechts in geringe mate in begrotingscijfers. Er is slechts één begrotingsartikel export know-how/Directie Internationale Betrekkingen (begrotingsartikel 6) van f. 0,3 mln. opgenomen. Het totaal van alle op het buitenland gerichte inspanningen (incl. internationaal beleid/vervoerspolitiek, ontwikkelingssamenwerking en exportondersteuning bedrijfsleven) wordt geschat op f. 4 mln. doorlopend tot 1990.

De verkeersattaché's zijn in dit bedrag opgenomen. Daarnaast wordt er nog f. 15 mln. uitgetrokken voor Nederland Distributieland. ¹⁾ Omdat de uitgaven in het ijkpuntjaar 1990 weer 0 zijn, is voor dit laatste een gemiddelde van f. 5 mln. opgenomen.

Bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken gaat het om een deel van de taken van de posten in het buitenland. Bezien is hoeveel mensjaren van resp. diplomatieke, administratieve en lokale medewerkers van de buitenlandse dienst/dienst buitenlandse zaken worden besteed aan exportbevorderingsactiviteiten, tegen gemiddelde kosten per categorie medewerkers. Deze personele kosten zijn verhoogd met een evenredig deel van de materieelbegroting.

¹⁾ Dit bedrag komt voor f. 8 mln. ten laste van het budget van EZ en voor f. 7 mln. ten laste van het budget van V en W.

2 Beschrijving Exportbeleid

2.1 Beleidskader

Op 27 augustus 1982 heeft de toenmalige Staatssecretaris Dik van Economische Zaken een exportnota aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal doen toekomen. Het uitgangspunt bij het beleid van de overheid is volgens die nota dat exporteren primair een zaak is van het bedrijfsleven.

Vanuit verschillende invalshoeken kan de overheid de positie van het Nederlandse bedrijfsleven op buitenlandse markten beïnvloeden. Te onderscheiden zijn het macro-economische beleid, het industriebeleid, het handelspolitieke beleid en in samenhang daarmee het meer specifieke exportbeleid. De eerste drie beleidsterreinen zijn voorwaardenscheppend voor het exportbeleid.

In de Exportnota 1982 waren de uitgangspunten van het exportbeleid:

- a) noodzaak tot het vergroten van de betrokkenheid van de middelgrote en kleinere ondernemingen bij de export.
De stimulering en de begeleiding tot het aanvangen c.q. het vergroten van de afzet over de landsgrenzen zal een centrale plaats dienen in te nemen.
- b) de wenselijkheid om exporterende bedrijven naar vermogen bij te staan in de ontplooiing op nieuwe markten.
Versterken van de oriëntatie op de dynamische en snel groeiende markten in het Midden Oosten, het Verre Oosten en het Westelijk Halfrond,
- c) de zich wijzigende rol van overheden in de internationale handelsverhoudingen.
 - 1) in de meeste niet-westelijke landen wordt een groot deel van het economisch en commerciële leven door overheden beheerst,
 - 2) rechtstreekse deelneming van overheden van westerse landen in de (na)financiering van exporttransacties.

Op 19 december 1983 is de Vervolgnota Exportbeleid door de toenmalige Staatssecretaris Bolkestein aangeboden aan de Tweede Kamer der Staten Generaal. Daarin werden de uitgangspunten van de Exportnota 1982 onderschreven en aangevuld met de volgende hoofdlijnen:

- behoud en versterking van de uitvoerpositie op de Europese markt,
- aanmoediging van midden en kleinbedrijf tot exporteren,
- meer aandacht voor de Noordamerikaanse markt,
- gelijktrekking van financieringsvoorwaarden voor het exporterende bedrijfsleven, in het bijzonder de kapitaalgoederen-industrie.

De Vervolgnota Exportbeleid stelt dat van de zeven bestaande exportsteun-instrumenten van het Ministerie van Economische Zaken er drie over blijven, te weten de defensieve steun op basis van matching en het offensieve instrument voor investeringsvoorbereidings- en haalbaarheidsstudies uitgevoerd door het Directoraat-Generaal van de Buitenlandse Economische Betrekkingen en vervolgens het actieprogramma van de Exportbevorderings en voorlichtingsdienst van het Ministerie van Economische Zaken.

2.2 Beschrijving van de uitvoering van het Exportbeleid.

Per onderdeel zullen de exportbevorderende activiteiten van de betrokken departementen worden beschreven, waarbij tevens de ondersteunende taak van de vakdepartementen zal worden aangegeven. In de beschrijving van de uitvoering van het beleid zal, waar zulks verhelderend is, tevens gesignaleerd worden welke activiteiten door het georganiseerde bedrijfsleven worden verricht. Deze zullen echter niet worden beschreven.

2.2.1 Exportvoorlichting (oriëntatiefase)

Exportvoorlichting is het verstrekken van al dan niet bewerkte informatie aan het Nederlandse bedrijfsleven.

Hierbij kan de volgende onderscheiding worden aangebracht:

- informatie gericht op de behoefte van een individueel bedrijf dat wil gaan exporteren (micro-informatie)
- informatie specifiek gericht op een bepaalde bedrijfstak (meso-informatie)
- algemene informatie over andere landen (macro-informatie)

Voorlichting geschiedt zowel door de overheid als door particuliere organisaties. Binnen de overheid is specifieke landeskundigheid aanwezig bij: BEB, EVD, Lavi, BuZa, OS, V en W, VROM, WVC, O en W, Financiën. In de particuliere sector treffen we deskundigheid aan bij het NCH (via Regionale Raden), exportconsulenten van de Kamers van Koophandel, NCM, de FMO, de grote banken, de multinationals, enz..

In het algemeen is de exportvoorlichting in de andere Westerse landen minder geprivatiseerd dan in Nederland. In die landen vindt in verhouding meer voorlichtings plaats door staats- en semi-staatsorganisaties. Evenwel de exportbevorderingsorganisaties in Zweden en Zwitserland zijn in hoge mate geprivatiseerd. De financiële bijdrage van de Zweedse overheid bedraagt echter nog ruim 60% van het totale exportvoorlichtingsbudget.

In de Bondsrepubliek Duitsland bestaat een systeem vergelijkbaar met Nederland waar het de rol van de Kamers van Koophandel in het buitenland betreft (de BRD heeft meer Kamers in het buitenland dan Nederland).

2.2.1.A Het Ministerie van Economische Zaken.

In de overheidssfeer berust de voorlichtingstaak primair bij de Exportbevorderings- en voorlichtingsdienst van het Ministerie van Economische Zaken (EVD). Dit betreft zowel voorlichting aan individuele exporteurs als aan het gehele exportbevorderende netwerk. In de oriëntatiefase en de verkenningsfase zijn onder meer de bibliotheek, exportloket, de marktdeskundigen en de branchedeskun-

digen (projectmanagers) van belang. Om voor het midden- en kleinbedrijf een zo laag mogelijke drempel te hebben, wordt een deel van de informatie kosteloos verstrekt en verspreid. De EVD richt zich op produkt-/marktinformatie.

Bij het Directoraat-Generaal van de Buitenlandse Economische Betrekkingen (BEB) zijn er landeskundigen die als informant fungeren voor potentiële exporteurs naar het desbetreffende land. Voor de informatie afgegeven door de BEB geldt dat deze met name de handelspolitiek en financieringsvraagstukken betreft.

In de verdere fase van het exporttraject zullen exporteurs tevens informatie willen inwinnen over aspecten van kredietfinanciering op andere landen. Deze informatie is beschikbaar bij de deskundigen van de BEB die zijn belast met de beleidsvorming en het beheer van het financiële exportinstrumentarium zoals het matchingfonds, de investeringsvoorbereidings- en haalbaarheidsstudies, de ontwikkelingsrelevante exporttransacties en de exportkredietherverzekering.

2.2.1.B Het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

De ambassades en consulaten (-generaal) geven voor de export c.q. de handel relevante voorlichting

- a) aan BEB en EVD en andere instanties in Nederland, zowel gevraagd als ongevraagd, zowel algemeen als specifiek;
- b) aan (potentiële) Nederlandse exporteurs, als regel geïnteresseerd in specifieke informatie over de exportmogelijkheden ter plaatse en over potentiële lokale partners en opdrachtgevers;
- c) aan bedrijven in den vreemde die vanuit Nederland willen importeren.

Overigens kan ook de algemene voorlichting over Nederland, ook wel aangeduid als "Holland promotion", exportrelevant zijn.

Het instrument ontwikkelingsrelevante exporttransacties paraisseert op de begroting van Buitenlandse zaken (OS). In de beleidsgroep hebben naast OS dat optreedt als voorzitter, ook de BEB en Financiën zitting.

De voorlichting voor wat betreft de ontwikkelingsrelevante exporttransactie geschiedt primair door de dagelijkse beheerders van dit instrument op het Directoraat-Generaal voor de Internationale Samenwerking van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. In de praktijk wordt de BEB die optreedt als voorzitter van de gemengde kredietencommissie, vaak benaderd met vragen over de gemengde kredieten.

De verstrekte voorlichting heeft met name betrekking op:

- de aanvraagprocedure
- de criteria van het programma
- financial engineering

Tevens wordt er informatie gegeven over projecten bijv. via de bestedingswijzer.

2.2.1C Het Ministerie van Landbouw en Visserij.

Het Ministerie van Landbouw en Visserij geeft in principe kosteloos exportrelevante informatie met betrekking tot de agrarische sector aan individuele bedrijven en organisaties. Kosteloos, aangezien de doelgroep van het landbouwbeleid voornamelijk uit het midden- en kleinbedrijf bestaat, voor wie naar het oordeel van het Ministerie van Landbouw en Visserij dergelijke kosten veelal prohibitief zijn voor enige exportinspanning. Het betreft hier informatie over kwaliteitseisen, etiketteringsvoorschriften en andere wettelijke regelingen. Tevens wordt er gebruik gemaakt van zowel interne als externe databestanden waaruit informatie over markten, merken, producenten, e.d. gegeven kan worden. Ook wordt informatie verstrekt via het exportplatform van Landbouw en Visserij. 1) Tenslotte krijgt een groot aantal agrarische bedrijven relevante gegevens uit het buitenland toegezonden.

Van oudsher heeft het Ministerie van Landbouw en Visserij eigen landbouwattaché's op ambassades. Deze landbouwattaché's rapporteren primair aan het ministerie en ondersteunen hiermee de voorlichtingsfunctie van dit ministerie.

De meer ervaren exporteur doet ook een beroep op de landbouwattaché's, op gelijke wijze zoals beschreven bij Buitenlandse Zaken (I.B.).

2.2.1.D Het Ministerie van Verkeer en Waterstaat.

Sedert 1985 kent dit vakdepartement een Directie Internationale Betrekkingen (DIB). In artikel 4 van het instellingsbesluit staat vermeld dat de DIB zich onder meer bezighoudt met op de export gerichte informatieverzameling en het verschaffen van informatie aan daarvoor in aanmerking komende personen en instanties.

1) Een exportplatform bestaat uit vertegenwoordigers van ministeries en van het georganiseerde bedrijfsleven. Het secretariaat berust bij de vertegenwoordigers van het bedrijfsleven.

Voorlichting wordt gegeven over eventuele exportgerichte acties van dit ministerie zelf. Eveneens wordt informatie verstrekt c.q. bemiddeld ten aanzien van exportactiviteiten van andere ministeries, waarmee veelal nauw wordt samengewerkt.

De DIB is vooral het aanspreekpunt binnen het Ministerie van V en W voor die bedrijven en sectoren van industrie, die zich internationaal op het terrein van verkeer en waterstaat (willen) oegeven.

De Afdeling Buitenland (B) van het Directoraat-Generaal van Rijkswaterstaat vervult deze voorlichtende taak voor zover het specifieke waterstaatszaken betreft. Hieronder vallen tevens projecten en werkwijze van het exportplatform van V en W.

2.2.1.E Het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.

De VROM-inspanningen op exportgebied worden verzorgd door de Directie Coördinatie Bouwbeleid. De voorlichting over exportaangelegenheden heeft betrekking op het gebied van bouw- en milieumissies, samenwerkingsovereenkomsten e.d. Ook hier bestaat de doorverwijfsfunctie naar de ministeries die over de export instrumenten oeschikken. Tenslotte wordt informatie gegeven over de werkwijze en over projekten van het exportplatform van VROM.

2.2.1.F Het Ministerie van Financiën

Het Ministerie van Financiën heeft op het gebied van voorlichting een beperkte taak. Voorlichting terzake van exportkredietverzekering wordt door de NCM verzorgd (óók over het algemene beleid terzake). De Directie Buitenlandse Financiële Betrekkingen geeft overigens wel voorlichting over het co-financieringsarrangement met de Wereldbank zich daarbij primair richtend op bedrijfslevenorganisaties.

2.2.2 Exportpromotie (marktwerking)

Exportpromotie is het ondersteunen van de export door bekendheid te geven aan Nederland in het buitenland als betrouwbare en deskundige leverancier van goederen en diensten alsmede het stimuleren van bestaande en nieuwe contacten tussen het Nederlandse aanbod en de buitenlandse vraag.

2.2.2.A Het Ministerie van Economische Zaken

De voorbereiding en uitwerking van het specifieke exportpromotiebeleid van de overheid is primair een taak van de Exportbevorderings- en Voorlichtingsdienst met dien verstande dat het Ministerie van Landbouw en Visserij t.a.v. landbouwprodukten en de voedings- en genotmiddelenindustrie een eigen verantwoordelijkheid heeft. Voor wat betreft het exportbevorderingsbeleid t.b.v. de agro-industrie is er sprake van een gezamenlijke verantwoordelijkheid van het Ministerie van Economische Zaken en het Ministerie van Landbouw en Visserij. De actieprogramma's hebben onder meer ten doel het planmatig, in het buitenland en op internationale evenementen in Nederland, ondersteunen van presentaties van het Nederlandse aanbod van goederen, diensten en kennis aan potentiële buitenlandse afnemers resp. vraagbeïnvloeders.

Hiervoor staan onder meer de volgende instrumenten ter beschikking:

- uitgaande en inkomende bedrijfslevenmissies en groepsreizen,
- congressen, symposia e.d.;
- deelnemingen aan jaar- en vakbeurzen en tentoonstellingen; (Hoofdstuk 2 van de Regeling stimulering exportactiviteiten 1984);
- handelscontactbijeekkomsten,
- produktpresentaties,
- speciale Holland manifestaties.

De EVD werkt bij de voorbereidingen van zijn Actieprogramma Promotie samen met het gehele exportbevorderende netwerk.

Tevens wordt door de EVD de uitvoering van een groot aantal acties aan deze organisaties uitbesteed.

Bedrijven doen veelal via hun branche-organisaties en de Kamers van Koophandel en in samenwerking met de overheid aan exportpromotie in ongeveer veertig landen. De uitvoering van promotieprojecten en -programma's wordt overgelaten aan de Nederlandse Kamers

van Koophandel in het buitenland, het Nederlands Centrum voor Handelsbevordering, de ministeries of andere onderdelen van het Ministerie van Economische Zaken, terwijl de posten in het buitenland, indien nodig, de uitvoering begeleiden.

Daarnaast worden buitenlandse handelsaanvragen en informatie over buitenlandse overheidsmaatregelen e.d. gedistribueerd via het geautomatiseerde Holland Trade System. Daarin werken de Vereniging van de Kamers van Koophandel en Fabrieken, en de Ministeries van Economische Zaken en Landbouw en Visserij samen.

Het Directoraat-Generaal van de Buitenlandse Economische Betrekkingen onderhandelt over de verdragen en akkoorden voor economische samenwerking die de Nederlandse regering sluit met andere overheden van centraal geleide economieën en van ontwikkelingslanden en belegt op basis daarvan "gemengde commissies"-vergaderingen (gesprekken op overheidsniveau aangaande de bilaterale handelsbetrekkingen). Het is het beleid van de Buitenlandse Economische Betrekkingen om bij deze gemengde commissies individuele bedrijven in toenemende mate te betrekken en een zo concreet mogelijke rol te laten spelen. Deze combinatie van overheids- en bedrijfsleven-delegaties blijkt zeer vruchtbare resultaten op te leveren. Voorts worden inkomende en uitgaande bezoeken op overheidsniveau verzorgd en in het algemeen de contacten van overheid tot overheid onderhouden.

Hiernaast beschikte het Directoraat-Generaal van de Buitenlandse Economische Betrekkingen over het instrument investeringsvoorbereidings- en haalbaarheidsstudies. Als doelstelling stond voor ogen het signaleren van en anticiperen op projecten in het buitenland om zodoende de Nederlandse betrokkenheid, de bekendheid met en het vertrouwen in de Nederlandse kennis, kunde en ervaring te vergroten.

Uit de Evaluatie Exportinstrumentarium (1986) zoals door het Directoraat-Generaal van de Buitenlandse Economische betrekkingen geëntameerd, kwam naar voren dat het instrument investeringsvoorbereidings- en haalbaarheidsstudies niet voldeed aan de oorspronkelijke doelstelling. Dit instrument was als gevolg van het opnemen in de Regeling stimulering exportactiviteiten 1984 geworden tot een consultancysteunregeling. Derhalve en mede om budgettaire redenen is dit instrument op 1 januari 1987 uit de Regeling stimulering exportactiviteiten 1984 (Stcrt. no. 240 d.d. 11 december 1986) gehaald, om, zij het met nog maar de helft van de middelen, weer meer dienstbaar te kunnen zijn aan zijn oorspronkelijke doelstelling.

2.2.2.B Het Ministerie van Buitenlandse Zaken

Buiten de representatieve taken hebben de posten in het buitenland een ondersteunende rol bij inkomende en uitgaande missies op overheidsniveau. Voorts ondersteunen zij de exportpromotie-activiteiten van departementen, branche-organisaties e.d., en bieden zij marktinformatie aan over het Nederlandse aanbod, met name in die landen of regio's waar geen bilaterale Nederlandse Kamer van Koophandel is gevestigd. Daar hebben de posten van de buitenlandse dienst voorts een functie in de voorbereiding en uitvoering van de exportpromotie-activiteiten.

2.2.2.C Het Ministerie van Landbouw en Visserij.

Het Ministerie van Landbouw en Visserij is na Buitenlandse Zaken en Economische Zaken historisch en organisatorisch gesproken het departement met de meeste internationale activiteiten en de meest uitgebreide eigen vertegenwoordiging op de posten van de buitenlandse dienst. Dit ministerie heeft, net als de EVD, een eigen actieprogramma. Bedoelde activiteiten liggen op het vlak van de exportpromotie en van economische en wetenschappelijke samenwerking.

Op het gebied van de exportpromotie wordt nauw samengewerkt, zowel organisatorisch als financieel, met het bedrijfsleven in de "produktpromotie-organisatie".

Het ministerie heeft eigen bilaterale overeenkomsten met andere landen, incl. uitwisselingsprogramma's die een promotionele uitstraling hebben. Daarnaast organiseert Het Ministerie van Landbouw en Visserij beursdeelnames, handelscontactbijeenkomsten, missies e.d., en heeft net de mogelijkheid om deze activiteiten financieel te ondersteunen op een zodanige manier dat daarmee duidelijk aan de doelstelling van de promotie van "agrarisch Nederland" wordt beantwoord.

2.2.2.D Het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.

De internationale activiteiten van dit ministerie ¹⁾ zijn betrekkelijk nieuw. De inspanningen dragen voornamelijk een organisatorisch karakter. Promotionele activiteiten komen tot uiting in de deelname aan en het stimuleren van exportmissies alsmede het aangaan van samenwerkingsovereenkomsten op het werkterrein van VROM. Ook wordt getracht om bedrijven tot gebundelde exportinitiatieven te bewegen.

¹⁾ Hoewel niet expliciet in deze heroverweging meegenomen, geldt mutatis mutandis hetzelfde voor de Ministeries van WVC en O en W

De verstrekte voorlichting heeft met name betrekking op:

- de aanvraagprocedure
- de criteria van het programma
- financial engineering

Tevens wordt er informatie gegeven over projecten bijv. via de bestedingswijzer.

2.2.1C Het Ministerie van Landbouw en Visserij.

Het Ministerie van Landbouw en Visserij geeft in principe kosteloos exportrelevante informatie met betrekking tot de agrarische sector aan individuele bedrijven en organisaties. Kosteloos, aangezien de doelgroep van het landbouwbeleid voornamelijk uit het midden- en kleinbedrijf bestaat, voor wie naar het oordeel van het Ministerie van Landbouw en Visserij dergelijke kosten veelal prohibitief zijn voor enige exportinspanning. Het betreft hier informatie over kwaliteitseisen, etiketteringsvoorschriften en andere wettelijke regelingen. Tevens wordt er gebruik gemaakt van zowel interne als externe databestanden waaruit informatie over markten, merken, producenten, e.d. gegeven kan worden. Ook wordt informatie verstrekt via het exportplatform van Landbouw en Visserij. 1) Tenslotte krijgt een groot aantal agrarische bedrijven relevante gegevens uit het buitenland toegezonden.

Van oudsher heeft het Ministerie van Landbouw en Visserij eigen landbouwattaché's op ambassades. Deze landbouwattaché's rapporteren primair aan het ministerie en ondersteunen hiermee de voorlichtingsfunctie van dit ministerie.

De meer ervaren exporteur doet ook een beroep op de landbouwattaché's, op gelijke wijze zoals beschreven bij Buitenlandse Zaken (I.B.).

2.2.1.D Het Ministerie van Verkeer en Waterstaat.

Sedert 1985 kent dit vakdepartement een Directie Internationale Betrekkingen (DIB). In artikel 4 van het instellingsbesluit staat vermeld dat de DIB zich onder meer bezighoudt met op de export gerichte informatieverzameling en het verschaffen van informatie aan daarvoor in aanmerking komende personen en instanties.

1) Een exportplatform bestaat uit vertegenwoordigers van ministeries en van het georganiseerde bedrijfsleven. Het secretariaat berust bij de vertegenwoordigers van het bedrijfsleven.

2.2.2 Exportpromotie (marktwerking)

Exportpromotie is het ondersteunen van de export door bekendheid te geven aan Nederland in het buitenland als betrouwbare en deskundige leverancier van goederen en diensten alsmede het stimuleren van bestaande en nieuwe contacten tussen het Nederlandse aanbod en de buitenlandse vraag.

2.2.2.A Het Ministerie van Economische Zaken

De voorbereiding en uitwerking van het specifieke exportpromotiebeleid van de overheid is primair een taak van de Exportbevorderings- en Voorlichtingsdienst met dien verstande dat het Ministerie van Landbouw en Visserij t.a.v. landbouwprodukten en de voedings- en genotmiddelenindustrie een eigen verantwoordelijkheid heeft. Voor wat betreft het exportbevorderingsbeleid t.b.v. de agro-industrie is er sprake van een gezamenlijke verantwoordelijkheid van het Ministerie van Economische Zaken en het Ministerie van Landbouw en Visserij. De actieprogramma's hebben onder meer ten doel het planmatig, in het buitenland en op internationale evenementen in Nederland, ondersteunen van presentaties van het Nederlandse aanbod van goederen, diensten en kennis aan potentiële buitenlandse afnemers resp. vraagbeïnvloeders.

Hiervoor staan onder meer de volgende instrumenten ter beschikking:

- uitgaande en inkomende bedrijfslevenmissies en groepsreizen,
- congressen, symposia e.d.;
- deelnemingen aan jaar- en vakbeurzen en tentoonstellingen; (Hoofdstuk 2 van de Regeling stimulering exportactiviteiten 1984);
- handelscontactbijeekkomsten,
- produktpresentaties,
- speciale Holland manifestaties.

De EVD werkt bij de voorbereidingen van zijn Actieprogramma Promotie samen met het gehele exportbevorderende netwerk.

Tevens wordt door de EVD de uitvoering van een groot aantal acties aan deze organisaties uitbesteed.

Bedrijven doen veelal via hun branche-organisaties en de Kamers van Koophandel en in samenwerking met de overheid aan exportpromotie in ongeveer veertig landen. De uitvoering van promotieprojecten en -programma's wordt overgelaten aan de Nederlandse Kamers

2.2.2.B Het Ministerie van Buitenlandse Zaken

Buiten de representatieve taken hebben de posten in het buitenland een ondersteunende rol bij inkomende en uitgaande missies op overheidsniveau. Voorts ondersteunen zij de exportpromotie-activiteiten van departementen, branche-organisaties e.d., en bieden zij marktinformatie aan over het Nederlandse aanbod, met name in die landen of regio's waar geen bilaterale Nederlandse Kamer van Koophandel is gevestigd. Daar hebben de posten van de buitenlandse dienst voorts een functie in de voorbereiding en uitvoering van de exportpromotie-activiteiten.

2.2.2.C Het Ministerie van Landbouw en Visserij.

Het Ministerie van Landbouw en Visserij is na Buitenlandse Zaken en Economische Zaken historisch en organisatorisch gesproken het departement met de meeste internationale activiteiten en de meest uitgebreide eigen vertegenwoordiging op de posten van de buitenlandse dienst. Dit ministerie heeft, net als de EVD, een eigen actieprogramma. Bedoelde activiteiten liggen op het vlak van de exportpromotie en van economische en wetenschappelijke samenwerking.

Op het gebied van de exportpromotie wordt nauw samengewerkt, zowel organisatorisch als financieel, met het bedrijfsleven in de "produktpromotie-organisatie".

Het ministerie heeft eigen bilaterale overeenkomsten met andere landen, incl. uitwisselingsprogramma's die een promotionele uitstraling hebben. Daarnaast organiseert Het Ministerie van Landbouw en Visserij beursdeelnames, handelscontactbijeenkomsten, missies e.d., en heeft net de mogelijkheid om deze activiteiten financieel te ondersteunen op een zodanige manier dat daarmee duidelijk aan de doelstelling van de promotie van "agrarisch Nederland" wordt beantwoord.

2.2.2.D Het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.

De internationale activiteiten van dit ministerie ¹⁾ zijn betrekkelijk nieuw. De inspanningen dragen voornamelijk een organisatorisch karakter. Promotionele activiteiten komen tot uiting in de deelname aan en het stimuleren van exportmissies alsmede het aangaan van samenwerkingsovereenkomsten op het werkterrein van VROM. Ook wordt getracht om bedrijven tot gebundelde exportinitiatieven te bewegen.

¹⁾ Hoewel niet expliciet in deze heroverweging meegenomen, geldt mutatis mutandis hetzelfde voor de Ministeries van WVC en O en W

2.2.2.E Het Ministerie van Verkeer en Waterstaat

In art. 4 van de eerder aangehaalde (zie pag. 12) instellingsbeschikking worden de promotionele taken zoals het organiseren van tentoonstellingen en conferenties van de Directie Internationale Betrekkingen vermeld. Gezien de recente oprichting is er thans nog weinig inzicht in het functioneren daarvan.

Het ministerie gaat samenwerkingsverbanden aan met buitenlandse overheden. Deze activiteiten worden afgestemd met de ministeries van Economische Zaken en Buitenlandse Zaken.

2.2.3 Technische en financiële ondersteuning

2.2.3.A Technische ondersteuning

De vakdepartementen spelen m.b.t. internationale aangelegenheden in toenemende mate een belangrijke rol. Deze vloeit voort uit de eigen technische, wetenschappelijke en beleidsmatige taakstelling en uit opdrachten van DGIS en van internationale organisaties in het kader van ontwikkelingssamenwerking. Daarnaast worden voor een belangrijk deel exporterende bedrijven ondersteund. Bij de vaktechnische ondersteuning wordt tevens het belang erkend van overdracht van bestuurlijke kennis. De vaktechnische ondersteuning beperkt zich niet tot een bepaalde fase van het exporttraject.¹⁾ De vakdepartementen hebben een rol als kennisleverancier en promotor van het specifieke Nederlandse kennen en kunnen. Zij treden binnenlands vaak op als opdrachtgever en beheerder en hebben als zodanig grote affiniteit met en kennis van Nederlandse bedrijven in hun specifieke sectoren. Vooral bij het Ministerie van Verkeer en Waterstaat bestaat hier een lange traditie. Het bedrijfsleven heeft door middel van de bestaande exportplatforms VROM en V en W te kennen gegeven op continuering van technische ondersteuning prijs te stellen, zij het dat dit onder duidelijke afspraken en voorwaarden dient te geschieden. Deze voorwaarden betreffen het unieke karakter van de gevraagde kennis, het handelen uitsluitend op verzoek van bedrijven en de vergoedingen dienen zodanig te zijn dat er voor wat betreft de overheid sprake is van een neutrale kostensituatie.

1) Hoewel hier uitgewerkt, speelt technische ondersteuning in alle fasen van het exporttraject een rol.

2.2.3.B Financiële ondersteuning/exportfinancieringsinstrumentarium

De exportfinanciering respectievelijk exportkredietverzekering worden primair door de handelsbanken respectievelijk de Nederlandse Credietverzekeringmaatschappij en andere gespecialiseerde verzekeringsinstellingen verzorgd. Doordat voor bepaalde aspecten door de marktpartijen geen oplossing kan worden gevonden, mede tegen de achtergrond van hevige internationale concurrentie, is in Nederland in navolging van de ontwikkelingen in de andere landen de overheid bij de financieringsproblematiek van de export in toenemende mate betrokken geraakt. Hierbij kan worden gedacht aan omvangrijke commerciële en politieke risico's, afwijkende financieringsvoorwaarden e.d..

De ministeries die zich met deze beleidaangelegenheden bezighouden, zijn:

- Financiën
- Economische Zaken
- Buitenlandse Zaken (OS)

Het exportfinancieringsinstrumentarium omvat instrumenten die direct verband houden met de contractfase van exportprojecten alsmede de voorbereidingsfase daarvan. De enige werkelijke financieringsvorm die de overheid kent op het gebied van de export zijn de ontwikkelingsrelevante exporttransacties. Daarnaast zijn er de volgende financieringsondersteuningsinstrumenten, t.w.: het matchingfonds met daarin de instrumenten voor rentesteun en offertesteun, en vervolgens de investeringsvoorbereidings- en haalbaarheidsstudies.

- Ontwikkelingsrelevante exporttransacties

Het programma ontwikkelingsrelevante exporttransacties heeft als doelstelling het stimuleren van de totstandkoming van exporttransacties, d.m.v. het verschaffen van concessionele leningen aan ontwikkelingslanden in aanvulling op door derden (banken, exporteurs) verstrekte commerciële kredieten, voor de financiering van de uitvoer van Nederlandse kapitaalgoederen of de uitvoering van projecten met een Nederlandse component aan kapitaalgoederen en aanverwante diensten. Het zachte deel van het gemengd krediet wordt van overheid tot overheid aangeboden.

Teneinde tot een flexibeler karakter van het programma te komen en de inzet op meer landen mogelijk te maken, is in de Ministeraad van 12 december 1986 besloten om naast het verschaffen van leningen in de vorm van het zachte deel van gemengde kredieten, tevens in zijn geheel zachte leningen met een laag concessioneel karakter, de zogenaamde laag concessionele leningen (LCL's), te verlenen.

De LCL's die naast de gemengde kredieten als additionele financieringsvorm fungeren, bevatten hetzelfde schenkingselement. Het nanteren van de LCL-vorm maakt het mogelijk om op meer landen dergelijke financieringen in te zetten, onder meer vanwege het feit dat bij LCL's niet behoeft te worden voorzien in een kredietverzekering. In het kader van een verantwoord schuldenbeleid zal overigens de omvang van het leningenaanbod toch ook mede worden getoetst aan de terugbetalingscapaciteit van de betreffende landen.

- Matchingfonds-Ordersteun

Het matchingfonds heeft, tegen de achtergrond van rentesteun van overheidswege in andere landen, als doelstelling het behoud en de verbetering van de concurrentiepositie van de Nederlandse kapitaalgoederenindustrie en de aannemerij op de buitenlandse markten buiten de EG. De uitvoering van dit financieringsinstrument berust bij het Directoraat-Generaal van de Buitenlandse Economische Betrekkingen.

Verzoeken die bepaalde bedragen te boven gaan ¹⁾, worden voorgelegd aan de Interdepartementale Werkgroep Exportsteun onder voorzitterschap van de BEB. In deze werkgroep is naast de Ministeries van Economische Zaken en Financiën ook dat van SoZaWe vertegenwoordigd. De NCM is als waarnemer toegevoegd. De werkgroep krijgt advies van een niet-ambtelijke Werkgroep Exportsteun.

De ordersteun heeft een defensief en aanvullend karakter. Defensief omdat slechts onder voorwaarden van matching wordt gesteund bijvoorbeeld indien door buitenlandse overheden wordt geïntervenieerd in de financieringsvoorwaarden. Aanvullend omdat een beroep erop slechts mogelijk is na gebruikmaking van het exportfinancieringsarrangement tussen de Nederlandse banken en De Nederlandsche Bank (EFA) ²⁾.

-
- 1) De secretaris van de Interdepartementale Werkgroep Exportsteun, belast met de uitvoering van het matchingfonds heeft een mandaat van f. 75.000,- voor technische ontwerpen en adviezen, f. 250.000,- voor turnkey projecten en f. 1.000.000,- voor de rentesteun.
 - 2) Het EFA is een herdisconteringsfaciliteit die de commerciële banken in staat stelt aan hun cliënten/exporteurs een lagere exportkredietrente aan te bieden dan de op het moment van de aanbieding gangbare exportrente.

De ordersteun is tevens gebonden aan de OESO-consensus ¹⁾ voor exportkredieten en de gelijkkluidende EG-richtlijn terzake. Door de lage rentestand van de gulden (onder consensusniveau) wordt er sedert 1984 relatief weinig beroep op het ordersteun-instrument van het matchingfonds gedaan.

Sinds 16 augustus 1986 is bij wijze van proef het matchingfonds opengesteld voor na-financieringsaanbiedingen in US-dollars. Hierdoor kan de Nederlandse ondernemer, indien dit gegeven de buitenlandse concurrentie aangewezen is, de klant een na-financiering in dollars aanbieden en daarbij voor steun uit het matchingfonds in aanmerking komen. Door de ordersteun wordt de fluctuerende rente van de Nederlandse exporteur verlaagd tot het niveau van de vaste rente-aanbieding van de concurrent.

- Matchingfonds-offertesteunregelingen

Deze regeling heeft tot doel exportactiviteiten van Nederlandse aanbieders te stimuleren in het bijzonder door de kosten verbonden aan het voorbereiden en uitbrengen van bepaalde offertes via een subsidie te verlagen. Ook dit instrument werkt alleen buiten het EG-grondgebied. Een aanvraag komt conform het matchingbeginsel eerst dan voor honorering in aanmerking indien er concurrentie is uit een land dat een soortgelijke regeling kent.

De offertesteunregelingen zijn zogenaamde verliezersregelingen. Uitbetaling tot een maximum van 50% van de gemaakte offertekosten geschiedt slechts bij het niet-verkrijgen van de order. De offertesteunregeling is een garantie-instrument. De effectiviteit van de offertesteunregelingen is recent op verzoek van het Directoraat-Generaal van de Buitenlandse Economische betrekkingen onderwerp van onderzoek geweest door het adviesbureau Twijnstra en Gudde. Ook voor de offertesteunregeling geschiedt beleidsadvisering en projektbeoordeling in zekere mate op afstand van de overheid door de niet-ambtelijke adviescommissie Exportsteun.

- Exportkredietherverzekering

De bemoeienis van de overheid op het gebied van de exportkredietverzekering ligt in de herverzekering van politieke en grote commerciële risico's, die bij de Nederlandsche Credietverzekeringsmaatschappij N.V. worden aangeboden, tegen betaling van een premie.

¹⁾ Dit is een internationale afspraak tussen de industrielanden verenigd in de OESO, die grenzen stelt aan overheidssteun bij exportkredieten.

De verstrekte voorlichting heeft met name betrekking op:

- de aanvraagprocedure
- de criteria van het programma
- financial engineering

Tevens wordt er informatie gegeven over projecten bijv. via de bestedingswijzer.

2.2.1C Het Ministerie van Landbouw en Visserij.

Het Ministerie van Landbouw en Visserij geeft in principe kosteloos exportrelevante informatie met betrekking tot de agrarische sector aan individuele bedrijven en organisaties. Kosteloos, aangezien de doelgroep van het landbouwbeleid voornamelijk uit het midden- en kleinbedrijf bestaat, voor wie naar het oordeel van het Ministerie van Landbouw en Visserij dergelijke kosten veelal prohibitief zijn voor enige exportinspanning. Het betreft hier informatie over kwaliteitseisen, etiketteringsvoorschriften en andere wettelijke regelingen. Tevens wordt er gebruik gemaakt van zowel interne als externe databestanden waaruit informatie over markten, merken, producenten, e.d. gegeven kan worden. Ook wordt informatie verstrekt via het exportplatform van Landbouw en Visserij. 1) Tenslotte krijgt een groot aantal agrarische bedrijven relevante gegevens uit het buitenland toegezonden.

Van oudsher heeft het Ministerie van Landbouw en Visserij eigen landbouwattaché's op ambassades. Deze landbouwattaché's rapporteren primair aan het ministerie en ondersteunen hiermee de voorlichtingsfunctie van dit ministerie.

De meer ervaren exporteur doet ook een beroep op de landbouwattaché's, op gelijke wijze zoals beschreven bij Buitenlandse Zaken (I.B.).

2.2.1.D Het Ministerie van Verkeer en Waterstaat.

Sedert 1985 kent dit vakdepartement een Directie Internationale Betrekkingen (DIB). In artikel 4 van het instellingsbesluit staat vermeld dat de DIB zich onder meer bezighoudt met op de export gerichte informatieverzameling en het verschaffen van informatie aan daarvoor in aanmerking komende personen en instanties.

1) Een exportplatform bestaat uit vertegenwoordigers van ministeries en van het georganiseerde bedrijfsleven. Het secretariaat berust bij de vertegenwoordigers van het bedrijfsleven.

2.2.2 Exportpromotie (marktwerking)

Exportpromotie is het ondersteunen van de export door bekendheid te geven aan Nederland in het buitenland als betrouwbare en deskundige leverancier van goederen en diensten alsmede het stimuleren van bestaande en nieuwe contacten tussen het Nederlandse aanbod en de buitenlandse vraag.

2.2.2.A Het Ministerie van Economische Zaken

De voorbereiding en uitwerking van het specifieke exportpromotiebeleid van de overheid is primair een taak van de Exportbevorderings- en Voorlichtingsdienst met dien verstande dat het Ministerie van Landbouw en Visserij t.a.v. landbouwprodukten en de voedings- en genotmiddelenindustrie een eigen verantwoordelijkheid heeft. Voor wat betreft het exportbevorderingsbeleid t.b.v. de agro-industrie is er sprake van een gezamenlijke verantwoordelijkheid van het Ministerie van Economische Zaken en het Ministerie van Landbouw en Visserij. De actieprogramma's hebben onder meer ten doel het planmatig, in het buitenland en op internationale evenementen in Nederland, ondersteunen van presentaties van het Nederlandse aanbod van goederen, diensten en kennis aan potentiële buitenlandse afnemers resp. vraagbeïnvloeders.

Hiervoor staan onder meer de volgende instrumenten ter beschikking:

- uitgaande en inkomende bedrijfslevenmissies en groepsreizen,
- congressen, symposia e.d.;
- deelnemingen aan jaar- en vakbeurzen en tentoonstellingen; (Hoofdstuk 2 van de Regeling stimulering exportactiviteiten 1984);
- handelscontactbijeekkomsten,
- produktpresentaties,
- speciale Holland manifestaties.

De EVD werkt bij de voorbereidingen van zijn Actieprogramma Promotie samen met het gehele exportbevorderende netwerk.

Tevens wordt door de EVD de uitvoering van een groot aantal acties aan deze organisaties uitbesteed.

Bedrijven doen veelal via hun branche-organisaties en de Kamers van Koophandel en in samenwerking met de overheid aan exportpromotie in ongeveer veertig landen. De uitvoering van promotieprojecten en -programma's wordt overgelaten aan de Nederlandse Kamers

2.2.2.B Het Ministerie van Buitenlandse Zaken

Buiten de representatieve taken hebben de posten in het buitenland een ondersteunende rol bij inkomende en uitgaande missies op overheidsniveau. Voorts ondersteunen zij de exportpromotie-activiteiten van departementen, branche-organisaties e.d., en bieden zij marktinformatie aan over het Nederlandse aanbod, met name in die landen of regio's waar geen bilaterale Nederlandse Kamer van Koophandel is gevestigd. Daar hebben de posten van de buitenlandse dienst voorts een functie in de voorbereiding en uitvoering van de exportpromotie-activiteiten.

2.2.2.C Het Ministerie van Landbouw en Visserij.

Het Ministerie van Landbouw en Visserij is na Buitenlandse Zaken en Economische Zaken historisch en organisatorisch gesproken het departement met de meeste internationale activiteiten en de meest uitgebreide eigen vertegenwoordiging op de posten van de buitenlandse dienst. Dit ministerie heeft, net als de EVD, een eigen actieprogramma. Bedoelde activiteiten liggen op het vlak van de exportpromotie en van economische en wetenschappelijke samenwerking.

Op het gebied van de exportpromotie wordt nauw samengewerkt, zowel organisatorisch als financieel, met het bedrijfsleven in de "produktpromotie-organisatie".

Het ministerie heeft eigen bilaterale overeenkomsten met andere landen, incl. uitwisselingsprogramma's die een promotionele uitstraling hebben. Daarnaast organiseert Het Ministerie van Landbouw en Visserij beursdeelnames, handelscontactbijeenkomsten, missies e.d., en heeft net de mogelijkheid om deze activiteiten financieel te ondersteunen op een zodanige manier dat daarmee duidelijk aan de doelstelling van de promotie van "agrarisch Nederland" wordt beantwoord.

2.2.2.D Het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.

De internationale activiteiten van dit ministerie ¹⁾ zijn betrekkelijk nieuw. De inspanningen dragen voornamelijk een organisatorisch karakter. Promotionele activiteiten komen tot uiting in de deelname aan en het stimuleren van exportmissies alsmede het aangaan van samenwerkingsovereenkomsten op het werkterrein van VROM. Ook wordt getracht om bedrijven tot gebundelde exportinitiatieven te bewegen.

¹⁾ Hoewel niet expliciet in deze heroverweging meegenomen, geldt mutatis mutandis hetzelfde voor de Ministeries van WVC en O en W

De verstrekte voorlichting heeft met name betrekking op:

- de aanvraagprocedure
- de criteria van het programma
- financial engineering

Tevens wordt er informatie gegeven over projecten bijv. via de bestedingswijzer.

2.2.1C Het Ministerie van Landbouw en Visserij.

Het Ministerie van Landbouw en Visserij geeft in principe kosteloos exportrelevante informatie met betrekking tot de agrarische sector aan individuele bedrijven en organisaties. Kosteloos, aangezien de doelgroep van het landbouwbeleid voornamelijk uit het midden- en kleinbedrijf bestaat, voor wie naar het oordeel van het Ministerie van Landbouw en Visserij dergelijke kosten veelal prohibitief zijn voor enige exportinspanning. Het betreft hier informatie over kwaliteitseisen, etiketteringsvoorschriften en andere wettelijke regelingen. Tevens wordt er gebruik gemaakt van zowel interne als externe databestanden waaruit informatie over markten, merken, producenten, e.d. gegeven kan worden. Ook wordt informatie verstrekt via het exportplatform van Landbouw en Visserij. 1) Tenslotte krijgt een groot aantal agrarische bedrijven relevante gegevens uit het buitenland toegezonden.

Van oudsher heeft het Ministerie van Landbouw en Visserij eigen landbouwattaché's op ambassades. Deze landbouwattaché's rapporteren primair aan het ministerie en ondersteunen hiermee de voorlichtingsfunctie van dit ministerie.

De meer ervaren exporteur doet ook een beroep op de landbouwattaché's, op gelijke wijze zoals beschreven bij Buitenlandse Zaken (I.B.).

2.2.1.D Het Ministerie van Verkeer en Waterstaat.

Sedert 1985 kent dit vakdepartement een Directie Internationale Betrekkingen (DIB). In artikel 4 van het instellingsbesluit staat vermeld dat de DIB zich onder meer bezighoudt met op de export gerichte informatieverzameling en het verschaffen van informatie aan daarvoor in aanmerking komende personen en instanties.

1) Een exportplatform bestaat uit vertegenwoordigers van ministeries en van het georganiseerde bedrijfsleven. Het secretariaat berust bij de vertegenwoordigers van het bedrijfsleven.

2.2.2 Exportpromotie (marktbewerking)

Exportpromotie is het ondersteunen van de export door bekendheid te geven aan Nederland in het buitenland als betrouwbare en deskundige leverancier van goederen en diensten alsmede het stimuleren van bestaande en nieuwe contacten tussen het Nederlandse aanbod en de buitenlandse vraag.

2.2.2.A Het Ministerie van Economische Zaken

De voorbereiding en uitwerking van het specifieke exportpromotiebeleid van de overheid is primair een taak van de Exportbevorderings- en Voorlichtingsdienst met dien verstande dat het Ministerie van Landbouw en Visserij t.a.v. landbouwprodukten en de voedings- en genotmiddelenindustrie een eigen verantwoordelijkheid heeft. Voor wat betreft het exportbevorderingsbeleid t.b.v. de agro-industrie is er sprake van een gezamenlijke verantwoordelijkheid van het Ministerie van Economische Zaken en het Ministerie van Landbouw en Visserij. De actieprogramma's hebben onder meer ten doel het planmatig, in het buitenland en op internationale evenementen in Nederland, ondersteunen van presentaties van het Nederlandse aanbod van goederen, diensten en kennis aan potentiële buitenlandse afnemers resp. vraagbeïnvloeders.

Hiervoor staan onder meer de volgende instrumenten ter beschikking:

- uitgaande en inkomende bedrijfslevenmissies en groepsreizen,
- congressen, symposia e.d.;
- deelnemingen aan jaar- en vakbeurzen en tentoonstellingen; (Hoofdstuk 2 van de Regeling stimulering exportactiviteiten 1984);
- handelscontactbijeekkomsten,
- produktpresentaties,
- speciale Holland manifestaties.

De EVD werkt bij de voorbereidingen van zijn Actieprogramma Promotie samen met het gehele exportbevorderende netwerk.

Tevens wordt door de EVD de uitvoering van een groot aantal acties aan deze organisaties uitbesteed.

Bedrijven doen veelal via hun branche-organisaties en de Kamers van Koophandel en in samenwerking met de overheid aan exportpromotie in ongeveer veertig landen. De uitvoering van promotieprojecten en -programma's wordt overgelaten aan de Nederlandse Kamers

2.2.2.B Het Ministerie van Buitenlandse Zaken

Buiten de representatieve taken hebben de posten in het buitenland een ondersteunende rol bij inkomende en uitgaande missies op overheidsniveau. Voorts ondersteunen zij de exportpromotie-activiteiten van departementen, branche-organisaties e.d., en bieden zij marktinformatie aan over het Nederlandse aanbod, met name in die landen of regio's waar geen bilaterale Nederlandse Kamer van Koophandel is gevestigd. Daar hebben de posten van de buitenlandse dienst voorts een functie in de voorbereiding en uitvoering van de exportpromotie-activiteiten.

2.2.2.C Het Ministerie van Landbouw en Visserij.

Het Ministerie van Landbouw en Visserij is na Buitenlandse Zaken en Economische Zaken historisch en organisatorisch gesproken het departement met de meeste internationale activiteiten en de meest uitgebreide eigen vertegenwoordiging op de posten van de buitenlandse dienst. Dit ministerie heeft, net als de EVD, een eigen actieprogramma. Bedoelde activiteiten liggen op het vlak van de exportpromotie en van economische en wetenschappelijke samenwerking.

Op het gebied van de exportpromotie wordt nauw samengewerkt, zowel organisatorisch als financieel, met het bedrijfsleven in de "produktpromotie-organisatie".

Het ministerie heeft eigen bilaterale overeenkomsten met andere landen, incl. uitwisselingsprogramma's die een promotionele uitstraling hebben. Daarnaast organiseert Het Ministerie van Landbouw en Visserij beursdeelnames, handelscontactbijeenkomsten, missies e.d., en heeft net de mogelijkheid om deze activiteiten financieel te ondersteunen op een zodanige manier dat daarmee duidelijk aan de doelstelling van de promotie van "agrarisch Nederland" wordt beantwoord.

2.2.2.D Het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.

De internationale activiteiten van dit ministerie ¹⁾ zijn betrekkelijk nieuw. De inspanningen dragen voornamelijk een organisatorisch karakter. Promotionele activiteiten komen tot uiting in de deelname aan en het stimuleren van exportmissies alsmede het aangaan van samenwerkingsovereenkomsten op het werkterrein van VROM. Ook wordt getracht om bedrijven tot gebundelde exportinitiatieven te bewegen.

¹⁾ Hoewel niet expliciet in deze heroverweging meegenomen, geldt mutatis mutandis hetzelfde voor de Ministeries van WVC en O en W

De ordersteun is tevens gebonden aan de OESO-consensus ¹⁾ voor exportkredieten en de gelijkkluidende EG-richtlijn terzake. Door de lage rentestand van de gulden (onder consensusniveau) wordt er sedert 1984 relatief weinig beroep op het ordersteun-instrument van het matchingfonds gedaan.

Sinds 16 augustus 1986 is bij wijze van proef het matchingfonds opengesteld voor na-financieringsaanbiedingen in US-dollars. Hierdoor kan de Nederlandse ondernemer, indien dit gegeven de buitenlandse concurrentie aangewezen is, de klant een na-financiering in dollars aanbieden en daarbij voor steun uit het matchingfonds in aanmerking komen. Door de ordersteun wordt de fluctuerende rente van de Nederlandse exporteur verlaagd tot het niveau van de vaste rente-aanbieding van de concurrent.

- Matchingfonds-offertesteunregelingen

Deze regeling heeft tot doel exportactiviteiten van Nederlandse aanbieders te stimuleren in het bijzonder door de kosten verbonden aan het voorbereiden en uitbrengen van bepaalde offertes via een subsidie te verlagen. Ook dit instrument werkt alleen buiten het EG-grondgebied. Een aanvraag komt conform het matchingbeginsel eerst dan voor honorering in aanmerking indien er concurrentie is uit een land dat een soortgelijke regeling kent.

De offertesteunregelingen zijn zogenaamde verliezersregelingen. Uitbetaling tot een maximum van 50% van de gemaakte offertekosten geschiedt slechts bij het niet-verkrijgen van de order. De offertesteunregeling is een garantie-instrument. De effectiviteit van de offertesteunregelingen is recent op verzoek van het Directoraat-Generaal van de Buitenlandse Economische betrekkingen onderwerp van onderzoek geweest door het adviesbureau Twijnstra en Gudde. Ook voor de offertesteunregeling geschiedt beleidsadvisering en projektbeoordeling in zekere mate op afstand van de overheid door de niet-ambtelijke adviescommissie Exportsteun.

- Exportkredietherverzekering

De bemoeienis van de overheid op het gebied van de exportkredietverzekering ligt in de herverzekering van politieke en grote commerciële risico's, die bij de Nederlandsche Credietverzekeringsmaatschappij N.V. worden aangeboden, tegen betaling van een premie.

¹⁾ Dit is een internationale afspraak tussen de industrielanden verenigd in de OESO, die grenzen stelt aan overheidssteun bij exportkredieten.

3. Beleidsvarianten Exportbeleid

3.1. Inleiding

In aansluiting op de beschrijving van de overheidsbetrokkenheid bij de uitvoer in het vorige hoofdstuk worden thans beleidsvarianten en aanbevelingen voor onderzoek gepresenteerd. De werkgroep acht in het kader van dit heroverwegingsonderzoek van belang bij de ontwikkelde varianten in te gaan op de voor- en nadelen, alsmede de algemene effecten ervan. De werkgroep heeft eveneens gemeend in het kader van de haar gestelde opdracht specifieke aandacht te moeten besteden aan de effectiviteit van het bestaande exportinstrumentarium van overheidswege. Dit betekent, dat in een aantal gevallen bij de beleidsvarianten is aangegeven hoe, gezien de algemene doelstellingen van het overheidsbeleid, bestaande instrumenten meer doelgericht zouden kunnen worden ingezet. Overigens heeft de werkgroep onderzocht of, mede tegen de achtergrond van de internationale concurrentie, de exportpositie van bepaalde cruciale sectoren van de nationale economie niet aanleiding geeft tot meer ondersteuning van overheidswege.

Conform haar specifieke taakopdracht en de geldende administratieve voorschriften van de Heroverwegingsexercities heeft de werkgroep heroverweging export voorstellen gedaan, welke leiden tot een 20% bezuinigingsvariant. Gelet op het karakter van het heroverwegingsproces is de werkgroep niet bevoegd de beleidsafweging te maken over het al dan niet verantwoord zijn van een dergelijke variant. Wel heeft de overgrote meerderheid van de werkgroep de indruk dat het zeer beperkte budget dat de overheid voor exportbeleid beschikbaar heeft, een in vernouding grote invloed op de Nederlandse economie en de werkgelegenheid uitoefent. Verdere bezuinigingen zouden ofwel het exportvoorlichtings- en promotiebeleid ten gunste van het midden- en kleinbedrijf schaden ofwel de Nederlandse kapitaalgoederenexporteurs in een nog ongunstiger positie plaatsen op de voor hun zo onmisbare internationale markten. Dit betekent dat bepaalde, reeds gecommiteerde bezuinigingen te weten derde tranche-ombuigingen, wellicht opnieuw bezien zou moeten worden ¹⁾.

¹⁾ Een lid van de werkgroep is van mening dat de nadelige effecten van de gepresenteerde varianten, mede gezien de budgettaire omvang, niet van zodanige aard zijn, dat dit reden is om de derde tranche-ombuigingen ter discussie te stellen.

Exportkredietherverzekering heeft als doelstelling via het overnemen door de Staat van politieke en grote commerciële kredietrisico's de bevordering van de export en overigens van de economische bedrijvigheid en de werkgelegenheid in Nederland.

Naast de exportkredietherverzekering hanteert de Staat ten aanzien van de uitvoer de volgende dekkingsvormen: financieringsgaranties, koersrisicoverzekering en werktuigdekking.

Het beleid voor wat betreft de exportkredietverzekering berust bij de Minister van Financiën en de Staatssecretaris van EZ belast met de buitenlandse handel gezamenlijk. Hierbij worden zij ten aanzien van het dekkings- en acceptatiebeleid gezamenlijk geadviseerd door de Commissie Advisering Landenbeleid. Deze commissie bestaat uit vertegenwoordigers van de Ministeries van Financiën en Economische Zaken (DG BEB) de Nederlandsche Credietverzekeringmaatschappij en De Nederlandsche Bank. Er is tevens een Rijkscommissie voor Export-, Import- en Investeringsgaranties. De Rijkscommissie is een adviesorgaan van de Minister van Financiën en de Staatssecretaris van Economische Zaken belast met de buitenlandse handel. De Rijkscommissie houdt zich onder meer bezig met de advisering ter zake van het algemene kredietverzekeringsbeleid. In deze commissie zijn alle sectoren van het Nederlands bedrijfsleven vertegenwoordigd, alsmede de departementen van Financiën, Economische Zaken en Landbouw en Visserij.

De uitvoering van het kredietverzekeringsbeleid berust ten dele bij de Nederlandsche Credietverzekeringmaatschappij waarmee door de Staat een herverzekeringsovereenkomst is gesloten. Hiervoor ontvangt de NCM jaarlijks een kostenvergoeding, thans f. 32 miljoen. De NCM heeft een beslissingsmandaat tot transacties van f. 10 miljoen. De Nederlandsche Bank heeft een beslissingsmandaat tot transacties van f. 25 miljoen; daarboven beslist de Minister van Financiën in overeenstemming met de Staatssecretaris van Economische Zaken belast met buitenlandse handel.

3. Beleidsvarianten Exportbeleid

3.1. Inleiding

In aansluiting op de beschrijving van de overheidsbetrokkenheid bij de uitvoer in het vorige hoofdstuk worden thans beleidsvarianten en aanbevelingen voor onderzoek gepresenteerd. De werkgroep acht in het kader van dit heroverwegingsonderzoek van belang bij de ontwikkelde varianten in te gaan op de voor- en nadelen, alsmede de algemene effecten ervan. De werkgroep heeft eveneens gemeend in het kader van de haar gestelde opdracht specifieke aandacht te moeten besteden aan de effectiviteit van het bestaande exportinstrumentarium van overheidswege. Dit betekent, dat in een aantal gevallen bij de beleidsvarianten is aangegeven hoe, gezien de algemene doelstellingen van het overheidsbeleid, bestaande instrumenten meer doelgericht zouden kunnen worden ingezet. Overigens heeft de werkgroep onderzocht of, mede tegen de achtergrond van de internationale concurrentie, de exportpositie van bepaalde cruciale sectoren van de nationale economie niet aanleiding geeft tot meer ondersteuning van overheidswege.

Conform haar specifieke taakopdracht en de geldende administratieve voorschriften van de Heroverwegingsexercities heeft de werkgroep heroverweging export voorstellen gedaan, welke leiden tot een 20% bezuinigingsvariant. Gelet op het karakter van het heroverwegingsproces is de werkgroep niet bevoegd de beleidsafweging te maken over het al dan niet verantwoord zijn van een dergelijke variant. Wel heeft de overgrote meerderheid van de werkgroep de indruk dat het zeer beperkte budget dat de overheid voor exportbeleid beschikbaar heeft, een in vernouding grote invloed op de Nederlandse economie en de werkgelegenheid uitoefent. Verdere bezuinigingen zouden ofwel het exportvoorlichtings- en promotiebeleid ten gunste van het midden- en kleinbedrijf schaden ofwel de Nederlandse kapitaalgoederenexporteurs in een nog ongunstiger positie plaatsen op de voor hun zo onmisbare internationale markten. Dit betekent dat bepaalde, reeds gecommiteerde bezuinigingen te weten derde tranche-ombuigingen, wellicht opnieuw bezien zou moeten worden ¹⁾.

¹⁾ Een lid van de werkgroep is van mening dat de nadelige effecten van de gepresenteerde varianten, mede gezien de budgettaire omvang, niet van zodanige aard zijn, dat dit reden is om de derde tranche-ombuigingen ter discussie te stellen.

De varianten en voorbehouden die door leden van de werkgroep in het onderstaande naar voren worden gebracht moeten dan ook steeds in het licht van deze samenvattende stellingname worden gezien. De beleidsvarianten zullen hieronder, conform de systematiek van het voorgaande hoofdstuk, worden gepresenteerd per fase van het exporttraject. Afzonderlijke aandacht zal worden besteed aan de exportinspanningen van de departementen van V en W en van VROM (3.2.3).

Zoals ook in de Exportnota 1982 is verwoord, is met het vrije marktmechanisme en de ondernemingsgewijze produktie die onze maatschappij kent, het optreden op de markt, ook in het buitenland, primair een verantwoordelijkheid van de bedrijven. De Nederlandse bedrijven pogen de afzet van hun produkt, en daarmee hun bijdrage tot het nationaal inkomen, zo hoog mogelijk te doen zijn.

De overheid kan op haar beurt, met inachtneming van internationaal daarvoor gestelde regels, algemene en specifieke maatregelen nemen, die zorgen voor een optimaal klimaat voor goede produktie- en afzetprestaties. Deze maatregelen kunnen zowel voorwaardenscheppend als aanvullend zijn ten opzichte van wat in de markt geschiedt. Zoals in de inleiding van dit rapport is aangegeven, speelt de overheid ten aanzien van de Nederlandse uitvoer een cruciale rol, in de zin van voorwaardenscheppend beleid. Tevens blijkt dat de overheid eveneens een specifiek exportondersteunend beleid voert. Dit beleid richt zich in het bijzonder op voorzieningen die voor goede exportprestaties van groot belang zijn, doch waarin bedrijven -al dan niet in georganiseerd verband- niet of in onvoldoende mate zelf kunnen voorzien. Deze voorzieningen zijn zowel van infrastructurele als van financieel-ondersteunende aard.

Indien de overheid financieel betrokken is bij specifieke exportondersteuning, dan geschiedt zulks met het oog op positieve externe effecten, zoals industriële ontwikkeling, vergroting van de werkgelegenheid, en dergelijke. De overheid kan voor specifieke maatregelen en faciliteiten een tegemoetkoming in de kosten berekenen.

Een eigen bijdrage van het bedrijfsleven is een middel tot allocatieverbetering en voorkeurspeiling. Tegelijkertijd wordt ook het belang onderstreept, dat het bedrijfsleven in dergelijke situaties ook zoveel mogelijk zelf verantwoordelijk blijft bij de exportinspanning.

3.2 Beleidsvarianten voor de verschillende fasen van het exporttraject

3.2.1 Voorlichting (oriëntatie en verkenning)

Zoals in de beleidsbeschrijving is aangegeven wordt exportvoorlichting op micro-, meso- en macro-niveau ¹⁾ vervuld door een netwerk van instanties, zoals HEBES, de EVD, HEBES (Lavi) en de Kamers van Koophandel, consulenten-generaal en ambassades, nog afgezien van voorlichtingsactiviteiten van (andere) instanties in de particuliere sector ²⁾. De voorlichting betreft gegevens over buitenlandse markten t.b.v. Nederlandse exporteurs, alsmede gegevens over Nederland t.b.v. het buitenland. Voor een goede internationale oriëntatie door Nederlandse bedrijven, alsmede voor een goed inzicht in de Nederlandse economie is een betrouwbaar, goed toegankelijk en bestendig informatiesysteem noodzakelijk.

3.2.1.A De macro-economische informatie wordt vooral bewerkt en ter beschikking gesteld door het Ministerie van Economische Zaken. Deze informatie is in grote mate buiten de overheid, zoals bij banken, internationale instellingen e.d. voorhanden en is derhalve grotendeels geprivatiseerd. De werkgroep heeft geen beleidsvariant ontwikkeld. Landdeskundigheid blijft immers nodig ter voorbereiding van economische, internationale handels- en monetaire politiek. Derhalve kan deze deskundigheid door de overheid niet worden afgestoten zonder dat dit gepaard gaat met de noodzaak van het aantrekken van deze informatie uit andere bronnen tegen een bepaalde kostenvergoeding.

-
- 1) Micro-economische informatie heeft betrekking op adressen, tarieven, handelaanvragen e.d.; meso-economische informatie betreft mogelijkheden voor (Nederlandse) activiteiten op buitenlandse markten; macro-economische informatie betreft informatie over landen.
- 2) Twee leden van de werkgroep zijn van mening dat een privatiseringsonderzoek naar de voorlichtingsactiviteiten van de EVD en HEBES gestart zou moeten worden (zie 3.2.2).

De werkgroep wijst op het belang van een efficiënte verzameling en bewerking van dergelijke informatie, in casu op de noodzaak van het wegwerken van eventuele overlappingsen tussen de diverse overheidsdiensten die dergelijke informatie beheren.

De werkgroep beveelt aan om na te gaan of bij het verstrekken van dergelijke informatie daarvoor bijdragen van bedrijven kunnen worden gevraagd.

3.2.1.B Meso- en micro-informatie is van belang voor alle ondernemingen. Complete, bestendige en goed toegankelijke informatie is bij commerciële organisaties in onvoldoende mate aanwezig, terwijl overigens ook de prijsstelling naar kleine bedrijven prohibitief kan zijn. De indruk bestaat echter dat particuliere databanken ook hier reeds in toenemende mate in de behoeften van exporteurs voorzien. Bij de overheid en het binnen- en buitenlandse netwerk -Kamers van Koophandel, ambassades, consulaten-generaal- is deze informatie voorhanden. Deze informatie, waarbij de overheid via de begrotingen van de EVD en HEBES bijdraagt in de kosten is zowel drempelverlagend als voorwaardenscheppend voor een adequate oriëntatie op de buitenlandse markten resp. op de Nederlandse markt.

Voor wat betreft de micro-informatie zijn de handelsaanvragen reeds geprivatiseerd d.m.v. het Holland Trade System (HTS). Voor het verschaffen van adressen en tarieven is een prijsstelling mogelijk. Positieve effecten zijn gerelateerd aan de werking van het profijtbeginsel. De effecten op de werkgelegenheid zijn niet zonder meer aan te geven. De verwachting is dat de uitvoeringskosten zoals facturering, administratie, kostprijsberekening, e.d. bij het doorberekenen van (een deel van) de kostprijs doorgaans hoger zullen zijn dan de inkomsten. Een bezuinigingsvariant kan het acquisitiebudget van bedrijven negatief beïnvloeden, en uit dien hoofde drempelverhogend en mogelijk contraproductief uitwerken.

Ten aanzien van de meso-informatie fungeert de overheid als coördinerende en stimulerende instantie. In feite sluit deze activiteit nauw aan op promotionele activiteiten. De activiteiten van de overheid fungeren in belangrijke mate drempelverlagend met name voor het m.k.b., door gezamenlijk met het georganiseerd bedrijfsleven bestaand onderzoek te ontsluiten en nieuw onderzoek te

starten. De kosten worden op basis van 50-50 % tussen de overheid en de bedrijven verdeeld. Het reeds toegepaste profijtbeginsel kan worden geïntensiveerd bijvoorbeeld tot 75%, in het bijzonder ten aanzien van informatie over westerse landen. Positieve effecten zijn gerelateerd aan de werking van het profijtbeginsel. De effecten op de werkgelegenheid zijn niet zonder meer aan te geven. De verwachting van de overgrote meerderheid van de werkgroep is dat ook hier van een te hoge belasting van het acquisitiebudget van bedrijven een drempelverhogende en mogelijk contraproductieve werking kan uitgaan. De doelgroep betreft in het bijzonder middelgrote en kleine ondernemingen.

De bibliotheek van de EVD is nauw verbonden met de informatievoorziening en met de overige exportondersteunende activiteiten. Het profijtbeginsel wordt reeds toegepast.

Ook ten aanzien van de publicaties van de EVD wordt het profijtbeginsel reeds toegepast.

- 3.2.1.C De Kamers van Koophandel in het buitenland alsmede de ambassades en consulaten-generaal spelen een belangrijke rol bij het verstrekken en verzamelen van micro- en meso-informatie. Als onderdeel van het informatienetwerk zijn deze instanties onontbeerlijk. De kostprijs van de informatie van de K.v.K. wordt aan de gebruikers gedeeltelijk doorberekend. De K.v.K. krijgen eveneens een kostenvergoeding van de overheid (50 %). Zonder externe financiële bijdragen zijn een aantal K.v.K. in het buitenland thans niet levensvatbaar. In landen waar geen Kamers van Koophandel zijn gevestigd, is men voor exportinformatie in belangrijke mate aangewezen op de ambassades en de consulaten-generaal. Voor de verstrekte informatie wordt thans een beperkte vergoeding gevraagd gebaseerd op de Wet op de Kanselarijrechten, post 250. De doortechnische attaché's verleende informatiediensten vallen onder de Wet op de Kanselarijrechten, voor zover de technische attaché's ressorteren onder het hoofd van een diplomatieke dienst.

Als beleidsvariant stelt de werkgroep voor om de financiële afhankelijkheid van de K.v.K. in het buitenland jegens de overheid geleidelijk te verminderen. Daarbij kan het binnenlandse netwerk van Kamers van Koophandel en Fabrieken in Nederland, branche-organisaties, e.d. een belangrijke rol spelen.

Als eerste effect van deze beleidsvariant wordt verwacht de overdracht van exportbevorderende activiteiten naar de marktsector ten gevolge van een grotere financiële zelfstandigheid. De continuïteit van Kamers van Koophandel kan echter in gevaar komen. Daardoor kan een verlies van arbeidsplaatsen in deze sector optreden. Bij het wegval- len van Kamers van Koophandel kan een toenemend beroep op ambassades c.q. consulaten-generaal ter plaatse ont- staan. Deze zijn daartoe momenteel niet uitgerust en zou- den moeten worden uitgebreid, netgeen een verhoging van de budgettaire lasten impliceert.

Tenslotte zal bij invoering van een grotere financiële zelfstandigheid mogelijk sprake zijn van aanpassingspro- blemen. Voor wat betreft de vergoeding van informatie- diensten van de ambassades en de consulaten-generaal wor- den thans kanselarijrechten geheven. Deze informatie- diensten richten zich veelal op beginnende en kleinere bedrijven en hebben veelal ook betrekking op ondoorzich- tige exportmarkten.

Onlangs is besloten tot een striktere toepassing van de Wet op de Kanselarijrechten. De mogelijkheden voor een intensivering van het profijtbeginsel lijken derhalve be- perkt. De werkgroep heeft met betrekking tot de rol van ambassades en consulaten-generaal ten aanzien van voor- lichting en promotie gezamenlijk onder paragraaf 3.2.2 een beleidsvariant ontwikkeld.¹⁾

Tot slot meent de werkgroep dat in landen waar een Kamer van Koophandel is gevestigd Kamers zoveel mogelijk de exportinformatie kunnen verzorgen. De rol van de ambassa- des kan een aanvullende zijn op dit punt. Bestaande over- lappingen tussen deze instellingen kunnen zoveel mogelijk worden vermeden. Daartoe zullen waar nodig nadere afspra- ken tussen ambassades en Kamers kunnen worden gemaakt.

1) Eén lid van de werkgroep is van mening dat deze variant onrealistisch is.

3.2.2. Promotie (verkenning en bewerking)

Zoals in de beleidsbeschrijving is aangegeven is de exportpromotie en meer in het algemeen de promotie van Nederland in het buitenland, een aangelegenheid waarbij bedrijfsleven en overheid nauw samenwerken. Voor wat betreft de overheid treden vooral op de EVD, de Directie VAAP/HEBES van het Ministerie van Landbouw en Visserij, alsmede de ambassades. ¹⁾

De financiële bijdrage van de overheid heeft mede te maken met het gegeven dat concurrerende landen ook, en niet zelden aanzienlijk omvangrijkere, overheidssteun in de promotionele sfeer verlenen.

De Nederlandse overheid heeft zich de laatste jaren in sterke mate teruggetrokken uit de directe exportpromotie. De uitvoering, in casu de concrete marktinspanningen, geschiedt in de regel door de bedrijven zelf. Een uitzondering vormen de grote Holland Promotie programma's, waarbij in het bijzonder de EVD is betrokken.

Ten aanzien van de actieprogramma's van EVD en Lavi heeft de werkgroep een beleidsvariant ontwikkeld m.o.t. de doorgeefsubsidies, waardoor via het hanteren van striktere criteria een zekere reductie van de overheidsbijdrage wordt bewerkstelligd. Enerzijds kan met een grotere financiële betrokkenheid van bedrijven ten aanzien van de actieprogramma's een meer marktconforme situatie worden bevorderd. Ook kan daardoor een beter inzicht in de werkelijke behoefte aan de actieprogramma's ontstaan. Anderzijds kan bij deze beleidsvariant een aantal kritische kanttekeningen worden geplaatst. In het bijzonder middelgrote en kleine ondernemingen komen thans zonder financiële steun niet toe aan een systematische promotie van het produkt over de grenzen heen. Daarnaast is een nationaal promotieprogramma zonder een zekere financiële bijdrage van overheidswege niet wel mogelijk.

¹⁾ Door twee leden van de werkgroep wordt aanbevolen om in het kader van de derde ronde Privatiseringsonderzoeken onder auspiciën van de Interdepartementale Begeleidingscommissie Privatisering een privatiseringsonderzoek te starten inzake de voorlichtings- en promotie-activiteiten van EZ en HEBES (Lavi). Deze activiteiten hebben over het algemeen een uitvoerend karakter en lenen zich in principe voor verdere privatisering.

Het presenteren van Nederland als betrouwbare producent en leverancier van goederen en diensten is zowel in het belang van het bedrijfsleven als dat van de overheid. Ten aanzien van deze promotiesteun, in de vorm van een doorgeefsubsidie, speelt de mogelijkheid van toepassing van het profijtbeginsel niet, omdat afgezien van de voorbereiding en coördinatie van het nationale promotieprogramma de exporteur een subsidie ontvangt en geen individualiseerbare dienst.

Ten aanzien van de rol van de Kamers van Koophandel met betrekking tot de uitvoering van de actieprogramma's heeft de werkgroep een beleidsvariant ontwikkeld die betrekking heeft op vermindering van de mandagenvergoeding. Met een grotere financiële betrokkenheid van de profiterende bedrijven wordt een meer marktconforme situatie oevorderd. Ook wordt daarmee bewerkstelligd dat de gebruiker zich bewust is van het prijskaartje dat aan de overheidsinspanning hangt.

Hierbij zij opgemerkt, dat bedrijven reeds een aanzienlijk deel van de kosten dragen. Daarnaast dient een onderscheid te worden gemaakt naar nabijgelegen en verre, moeilijk toegankelijke markten.

Ten aanzien van de rol van de ambassades in het buitenland voor wat betreft de actieprogramma's heeft de werkgroep in combinatie met de voorlichtingsactiviteiten een beleidsvariant ontwikkeld gebaseerd op toepassing van het profijtbeginsel respectievelijk verhoging van de kanselarijrechten. De werkgroep heeft eveneens een variant ontwikkeld met betrekking tot de rol van de ambassades oig gerichte exportpromotionele activiteiten. Deze variant gaat eveneens uit van een verhoging van de kanselarijrechten ¹⁾. Dit leidt dan tot een versterkte toepassing van het profijtbeginsel.

De werkgroep tekent hierbij aan, dat intensivering van het profijtbeginsel gepaard gaat met een toename van de administratieve handelingen zoals tariefstelling, facturering e.d. en de daarmee verbonden kosten. Daarnaast kan een nogere tariefstelling een financiële drempel vormen voor bedrijven, en derhalve contraproductief uitwerken.

) Een lid van de werkgroep is van mening dat deze variant onrealistisch is, gezien het ontbreken van een adequate onderbouwing. Deze beleidsvariant staat haaks op de praktische en financiële ervaringen met de toepassing van de wet op de kanselarijrechten.

3 Technische ondersteuning door V en W en VROM 1)

Zoals vermeld in de beleidsbeschrijving vervullen de Directies Internationale Betrekkingen van V en W en Coördinatie Bouwbeleid van VROM exportondersteunende taken ten behoeve van specifieke bedrijfstakken. Deze ondersteuning strekt zich uit tot alle fasen van het exporttraject te weten voorlichting, promotie en contractfase. De werkgroep heeft oog voor de specifieke kennis en deskundigheid van deze departementen. Echter, de technische ondersteuning dient op initiatief van het bedrijfsleven en tegen kostprijs te geschieden. Tevens dienen dit geen werkzaamheden te betreffen, die in de marktsector kunnen worden verricht.

Daarnaast behoort actieve exportbevordering een taak voor Economische Zaken c.q. Landbouw en Visserij te zijn, uit overwegingen van duidelijkheid voor het bedrijfsleven, de afweging van belangen tussen verschillende sectoren, en het voorkomen van overlappingsen.

De werkgroep heeft een variant ontwikkeld met betrekking tot de beëindiging van de activiteiten van de Stichting "Nederland Distributieland". Zij tekent hierbij aan, dat de bedragen in de komende jaren aflopen en in het ijkpuntjaar zelfs nul zijn. Het effect van deze beleidsvariant is dat de exportgerichte activiteiten van deze stichting op een andere, buiten de sfeer van de overheid gelegen wijze uitgevoerd worden.

Tenslotte wijst de werkgroep erop dat de activiteiten in de vorm van "Holland promotie" niet alleen zijn gericht op exportbevordering, doch in belangrijke mate ook op de distributiefunctie van Nederland inclusief de infrastrukturele voorzieningen. Bovendien heeft de Stichting "Nederland Distributieland" zich reeds verplicht ten aanzien van personele en materiële voorzieningen.

1) De werkgroep wijst erop dat het hier gestelde mutatis mutandis ook van toepassing kan zijn op de internationaal georiënteerde activiteiten van de departementen van WVC, O en W en Defensie. Deze waren echter niet in deze heroverwegingswerkgroep vertegenwoordigd.

. Exportfinanciering

Zoals uiteengezet in de beleidsbeschrijving is de overheid op een aantal wijzen betrokken bij de exportfinanciering, te weten: de krediet(her)verzekering; de ontwikkelingsrelevante exporttransacties; de rentesubsidies op exportkredieten en de offertesteunregelingen ten laste van het matchingfonds; investeringsvoorbereidings- en haalbaarheidsstudies.

Matching is gebaseerd op het principe dat Nederlandse exporteurs, geconfronteerd met concurrentieverstorende overheidssteun in andere landen, door middel van Nederlandse overheidssteun met de concurrent vergelijkbare exportfinancieringsaanbiedingen kunnen doen, zodanig dat het concurrentieverstorende element wordt geneutraliseerd. Kenmerkend voor de matchingbenadering zijn:

- het tijdelijke karakter van de faciliteiten in combinatie met het defensieve karakter van de maatregelen als zodanig;
- de concurrentieverstoring kan niet worden voorkomen, ondanks een beroep op eventuele internationale regelgeving en ervan uitgaande dat private marktpartijen zonder overheidssteun voor de betreffende concurrentie-aspecten geen oplossing kunnen aandragen;
- het conformeren van de maatregelen aan eventueel bestaande internationale regelgeving.

De werkgroep is van mening dat financiële steuninstrumenten met betrekking tot concrete exporttransacties van belang zijn wil een Nederlandse exporteur tegen de achtergrond van de bestaande overheidsgesteunde concurrentie uit andere landen een niet te zeer achtergestelde uitgangspositie hebben ten opzichte van zijn buitenlandse concurrent. Daarbij merkt de werkgroep op, dat het Nederlandse beleid er nooit op gericht is geweest een subsidiewedloop aan te gaan of zelfs maar de buitenlandse overheidssteun geheel te matchen.

De werkgroep realiseert zich evenzeer, dat tegenover de voordelen van de beschikking over financiële steuninstrumenten, alsmede het hanteren van het matchingbeginsel, ook nadelen staan.

Nadelen die in dit verband worden genoemd, zijn het risico van mogelijke steunverlening aan inefficiënte en/of onrendabele bedrijven; het impliceert een overheidsbemoeienis met de private sector; het potentiële risico van een on-eigenlijk gebruik van subsidies; de neiging tot offensief concurrentieverstorend beleid, waardoor een internationale financieringswedloop wordt gestimuleerd in plaats van afgeremd; de onmogelijkheid om, op grond van objectieve criteria, de effectiviteit van de financiële interventie in het marktproces te meten.

Hierbij zij aangetekend dat de geldende criteria met betrekking tot bestaande financieringsinstrumenten zodanig zijn geformuleerd dat in Nederland aan de hiervoor genoemde bezwaren wordt tegemoet gekomen.

3.2.4A Investeringsvoorbereidings- en haalbaarheidsstudies.

De tot 1 januari 1987 bestaande regeling is aangepast conform de oorspronkelijke opzet, in navolging van een evaluatie van het exportfinancieringsinstrumentarium die in 1986 door het Directoraat-Generaal van de Buitenlandse Economische Betrekkingen heeft plaatsgevonden. De regeling is opgezet in navolging van in concurrerende landen bestaande faciliteiten, en heeft derhalve ook een matching-karakter. De regeling speelt in op het belang van technische assistentie van overheidswege, ter voorbereiding dan wel begeleiding van de eigen marktinspanningen van Nederlandse exporteurs. Deze faciliteit richt zich op concrete exportinspanningen van Nederlandse bedrijven, dit in tegenstelling tot de haalbaarheidsstudies onder het plafond van Ontwikkelingssamenwerking, die zijn gericht op het bevorderen van ontwikkelingsrelevante investeringen in bepaalde ontwikkelingslanden.

Als beleidsvariant heeft de werkgroep de halvering van de budgettaire middelen voortkomend uit de derde tranche-ombuigingen met ingang van 1 januari 1987 opgevoerd, waardoor het budgettaire beslag van het instrument is beperkt tot f. 6 miljoen.

Eveneens heeft de werkgroep een beleidsvariant ontwikkeld waardoor het profijtbeginnel bij haalbaarheidsstudies wordt ingevoerd. Indien de gesubsidieerde haalbaarheidsstudies leiden tot orders, dan kan de overheidssubsidie, naar analogie van succesvolle projecten bij technische ontwikkelingskredieten, worden terugbetaald.

3.2.4.B Rentesteun en offertesteun

Bij een lage rentestand van de Nederlandse gulden is het beroep op de rentesteunregeling onder het matchingfonds, gegeven de internationaal overeengekomen minimumrenteniveaus voor exportkredieten, gering. Dit verklaart tezamen met de geldende strikte criteria, het momenteel waarneembare relatief geringe gebruik van de faciliteit. Daarmee komt het defensieve karakter van de maatregel nog eens tot uitdrukking.

Als beleidsvariant met betrekking tot de rentesteun heeft de werkgroep de verlaging van budgettaire middelen deel uitmakend van de derde tranche bezuinigingen exportbeleid EZ opgevoerd, waartoe reeds conform de bezuinigingsopdracht in 1986 was besloten ¹⁾.

Met betrekking tot de offertesteun heeft de werkgroep enerzijds de verlaging van de oudgettaire middelen eveneens voortvloeiend uit de derde tranche-bezuinigingen opgevoerd en daarenboven een verdere reductie voorgesteld ²⁾. Het evaluatieonderzoek van het organisatieadviesbureau Twijnstra en Gudde heeft uitgewezen dat in het algemeen gesproken de effectiviteit van deze regeling, gemeten naar de beïnvloeding van het offertebedrag van de ondernemer, in feite gering is.

Overigens moet worden bedacht dat afgezien van het concurrentieaspect (andere Westerse landen ondersteunen eveneens), gezien de hoge acquisitiekosten en het lage acquisitierendement, de regelingen in financieel opzicht belangrijk zijn, in het bijzonder voor consultants.

Bij het presenteren van deze beleidsvarianten benadrukt de meerderheid van de werkgroep dat tegen de achtergrond van de huidige internationale economische situatie reden is om het matchingbeginsel, in het bijzonder ook waar het de export van kapitaalgoederen betreft, in de financiële instrumenten meer tot zijn recht te laten komen.

-
- 1) Twee leden van de werkgroep hebben voorgesteld om de budgettaire middelen m.b.t. de rentesteun met 50% te korten door striktere criteria te hanteren. Naar zijn inzicht kan hierdoor de werkgelegenheidsdoelstelling wederom centraal gesteld worden.
 - 2) Twee leden van de werkgroep hebben voorgesteld om de offertesteun volledig af te schaffen, gezien de ineffectiviteit van de regeling.

De budgettaire middelen van het matchingfonds zouden flexibel, zonder stringente subplafonds moeten kunnen worden ingezet voor de verschillende faciliteiten die ressorteren onder het matchingfonds, om meer effectief op de overheids-gesteunde concurrentie uit andere landen te kunnen inspe-len. Met inachtneming van de internationale regelgeving ten aanzien van overheids-gesteunde exportfinanciering komt de werkgroep met betrekking tot de toetsing van het matching-fonds tot de volgende aanbevelingen: 1)

- a) - openstelling voor andere exportfinancieringsvaluta's dan de gulden en de Amerikaanse dollar; 2)
 - openstelling tot het EG-gebied, opdat overheids-gesteunde rente-aanbiedingen door derde landen op het EG-grondge-bied kunnen worden geëvenaard;
 - matching van door concurrenten aangeboden overheidsge-steunde laag-concessionele leningen, die niet aan de ge-bruikelijke hulpcriteria voldoen;
 - vernoging van de effectiviteit van matching door het aanpassen van de algemene matchingcriteria;
 - aanpassen van de definitie voor kapitaalgoederen.
- b) Daarnaast beveelt een meerderheid van de werkgroep aan, ge-zien de gesignaleerde grote knelpunten m.b.t. de mogelijk-heden van kredietherverzekering, het matchen van krediet-verzekeringspremies ten laste van het matchingfonds moge-lijk te maken. Het komt voor dat het kredietverzekeringsbe-leid van de NCM/Staat bepaalde transacties dan wel bepaalde landen van kredietverzekerings uitsluit, terwijl een buiten-landse concurrent de mogelijkheid van kredietverzekerings met overheidsbetrokkenheid wel heeft. In deze situatie komt het eveneens voor, dat in de markt deze (politieke) risi-co's kunnen worden afgedekt, zij het dat de premiestelling in vergelijking met de faciliteiten in het buitenland hoog is.

-
- 1) Twee leden van de werkgroep wensen hier expliciet aan te tekenen dat dit niet mag leiden tot meer uitgaven dan de begroting van het matchingfonds toestaat.
 - 2) Twee leden van de werkgroep zijn van mening dat een derge-lijke openstelling niet moet worden overwogen. Er is sprake van een proefperiode m.b.t. de US dollar tot 1 januari 1989. De resultaten in deze proefperiode dienen te worden afgewacht, alvorens kan worden overwogen om andere valuta's toe te laten.

Het verdient aanbeveling om te bezien of in dergelijke situaties ten laste van het matchingfonds met een zekere premieverlaging kan worden ingespeeld op de mogelijkheden die de particuliere markt biedt om (middel)lange kredietrisico's af te dekken. De overheidsbetrokkenheid dient daarbij beperkt te blijven tot het bevorderen van kredietverzekering voorzover het bestaande matchingbeleid binnen de krediet (her)verzekering van NCM/Staat daarin niet voorziet. Een viertal leden van de werkgroep wijst deze aanbeveling af op grond van de volgende bezwaren.

Het betekent de introductie van een nieuwe vorm van overheidssteun, waar geen behoefte voor is aangetoond en waarvan de budgettaire consequenties niet zijn te overzien. Een systeem van premiesteun, zoals voorgesteld, wordt in geen enkel ander land toegepast en zou dus een offensief instrument zijn. Voorts zou een concurrerend loket ontstaan waarmee het landen- en acceptatiebeleid van NCM/Staat wordt ondergraven. Premiesteun zou tevens subsidiëring van transacties betekenen waarvan NCM/Staat vinden dat het niet aanvaardbare risico's zijn. Tenslotte is een objectieve referentie moeilijk vast te stellen.

De overige leden wijzen er echter op dat reacties uit het bedrijfsleven een indicatie zijn voor de behoefte aan een dergelijke mogelijkheid en dat de budgettaire consequenties begrensd worden door de omvang van het matchingfonds. Bovendien kan hier niet van een offensief instrument sprake zijn als de mogelijkheid wordt geboden het ten opzichte van het buitenland ongunstige verschild in de hoogte der premies geheel of gedeeltelijke te compenseren. Er is daarnaast geen sprake van een concurrerend loket, nog van het aangaan van onaanvaardbare risico's omdat de Staat niet in (her)verzekering voorziet en de risico's dan ook volledig in de particuliere markt worden afgedekt.

3.2.4C Ontwikkelingsrelevante exporttransacties

De enige feitelijke financieringsfaciliteit die de overheid kent, mede gericht op het stimuleren van de export, is het onder het plafond van O.S. staande programma Ontwikkelings-relevante Exporttransacties.

Recent werd besloten om binnen dit programma naast de Gemengde Kredieten ook te starten met laag concessionele leningen (LCL's). De lening zal in de vorm van een LCL worden verschaft voor zover het om kleinere transacties gaat en zal de vorm van het zachte deel van een Gemengd Krediet dragen voor grotere transacties.

Overeengekomen is dat het programma is beperkt tot de lijst van Programma-, Regio- en Sectorlanden zoals gangbaar bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken/Ontwikkelingssamenwerking.

De werkgroep constateert dat het bedrijfsleven groot belang hecht aan dit exportfinancieringsinstrument, mede gezien bestaande soortgelijke instrumenten in de andere OESO-landen. De faciliteit speelt in op de beperkte betalingscapaciteit van ontwikkelingslanden. De werkgroep beveelt aan, dat het programma ontwikkelingsrelevantie exporttransacties uit concurrentie- en financieringsoogpunt blijft bestaan, ook wanneer het minimumschenkingselement voor dit soort leningen op basis van de internationaal afgesproken berekeningswijze boven de 35% zal uitkomen. 1)

Zij hecht daarbij in het bijzonder ook aan de toetsing van zowel de ontwikkelingsrelevantie als de exportrelevantie. De werkgroep brengt in dit verband nog een tweetal zaken onder de aandacht. In de eerste plaats meent zij dat het financieringsinstrument aan flexibiliteit wint, indien het in specifieke gevallen, en met inachtneming van een toetsing van de export- en ontwikkelingsrelevantie, zou kunnen worden ingezet in andere dan de eerdergenoemde Programma-, Regio- en Sectorlanden. Zowel uit overweging van betalingscapaciteit als uit overweging van matching lijkt zulks verdedigbaar. 2)

In de tweede plaats constateert de overgrote meerderheid van de werkgroep dat met het introduceren van de zgn. LCL's, afgezien van monopolisering, sprake is van deprivatisering door de rol van het bankwezen uit te sluiten. Zij meent dat dit haaks staat op het beleidsuitgangspunt van de Regering t.a.v. privatisering. De meerderheid van de werkgroep beveelt aan dat, in overleg met de particuliere banken, wordt bezien of deze bezwaren kunnen worden opgelost, zonder dat er sprake is van kostenvernoging voor de betrokken partijen in casu de ontvangende landen, de bedrijven of de Staat.

-
- 1) Een lid van de werkgroep is van mening dat het bestaansrecht van dit programma ter discussie gesteld moet worden, indien het minimumschenkingselement op basis van de OESO-consensus boven de 35% zou uitkomen. De rentesubsidielasten zouden in dit geval te hoog oplopen om de exportbelangen van de Nederlandse industrie nog als criterium te kunnen laten meewegen.
 - 2) Twee leden zijn het met deze flexibilisering niet eens. Spreiding van ontwikkelingssamenwerkingsactiviteiten over teveel landen zal de kwaliteit van de hulp niet ten goede komen.

3.2.4.D Kredietverzekering

Door de werkgroep is globaal gekeken naar het totale pakket van exportkredietverzekering zoals dat in Nederland beschikbaar is, enerzijds ter beoordeling van de effectiviteit en anderzijds om te bezien welke beleidsvarianten denkbaar zijn. De instrumenten om de kostendekkendheid van de exportkredietverzekering te bewaken zijn het dekkings- en acceptatiebeleid, het recuperatiebeleid en de premiestelling. Bij de premiestelling is met name de inschatting van toekomstige risico's van belang.

Gezien de huidige recuperatie-verwachting met betrekking tot de uitstaande vorderingen is er thans naar de mening van de werkgroep nog geen aanleiding tot een premie-aanpassing.

Het verdient overigens naar de mening van de overgrote meerderheid van de werkgroep aanbeveling om te bezien hoe de recuperatie door NCM, DNB en het Ministerie van Financiën nog meer geïntensiveerd kan worden. Een systematische en nauwere afstemming van ontwikkelingshulpactiviteiten jegens schuldenlanden door BuZa (OS) met Financiën kan een snellere recuperatie van verzekerde vorderingen ten goede komen, zeker waar het gaat om vorderingen die niet door herstruktureringsovereenkomsten of een projektbenadering worden geregeld ¹⁾. In andere landen is een ontwikkeling in deze richting eveneens waarneembaar.

De werkgroep acht het niet aangewezen om schades naar verschillende sectoren te differentiëren zoals bijvoorbeeld landbouw, aannemerij of kapitaalgoederenindustrie, met consequenties voor de premiestelling. Het tast de solidariteitsgedachte in de verzekering aan en maakt de budgettaire risico's moeilijker beheersbaar. Waar het gaat om beheersing van budgettaire risico's zal de nadruk moeten liggen op het vaststellen en handhaven van een alert en zorgvuldig vastgesteld dekkings- en acceptatiebeleid en een verhoogde recuperatie-inspanning.

Aangetekend kan worden dat er bij exportkredietverzekering per definitie sprake is van onvoldoende spreiding van de risico's, vanwege het beperkt aantal landen in de wereld en de vrijheid van exporteurs om al dan niet dekking te vragen, de zogenaamde anti-selectie.

¹⁾ Een lid van de werkgroep heeft zich uitgesproken tegen deze aanbeveling, omdat dit ten koste zou gaan van de ontwikkelingshulpinspanning.

Met betrekking tot het dekkings- en acceptatiebeleid kan vastgesteld worden dat dit in de afgelopen jaren een aanmerkelijke verstrakking heeft ondergaan. Dit geldt overigens voor alle krediteurenlanden. Mede gelet op uitspraken van het Interim Committee van het IMF in 1985 en 1986 meent de werkgroep dat net van essentieel belang is dat via het landenbeleid snel en adequaat wordt gereageerd op positieve én negatieve ontwikkelingen in de schuldenlanden.

In het acceptatiebeleid is in de mogelijkheid tot matching van verzekerde buitenlandse concurrentie voorzien. De werkgroep is van mening dat matching van overheidsgesteunde buitenlandse concurrentie terzake van verzekeringsvoorwaarden tot de mogelijkheden zou moeten blijven behoren, doch op basis van een "case by case" benadering. Het te accepteren risico zal daarbij verzekeringstechnisch aanvaardbaar moeten blijven, teneinde het kostendekkende uitgangspunt geen geweld aan te doen.

Kenmerkend voor de resultaten voor rekening van de Staat in de achter ons liggende jaren is dat het grootste deel van de schades zich geconcentreerd heeft op een zeer beperkt aantal landen met name Argentinië, Nigeria en Polen. Een aantal transacties van zeer grote omvang was daaroij van grote invloed. De vraag is of dit niet betekent, dat aan de omvang en de aard van de risico's die de Staat in dekking neemt beperkingen moeten worden gesteld. Het komt de werkgroep voor dat een zorgvuldige beoordeling van de risico's die aan de Staat worden voorgelegd het in beginsel niet nodig maakt om oij voorbaat aan de omvang en de reikwijdte van de risico-afdekking grenzen te stellen.

De werkgroep beveelt aan nader te onderzoeken of er, vanuit principiële en/of budgettaire overwegingen, geen aanleiding is om het systeem van contragaranties en de koersrisico-verzekering aan zekere beperkingen te onderwerpen ¹⁾.

De werkgroep heeft geconstateerd dat de wens leeft om twee zaken nader te onderzoeken, te weten:

- een omzetspolis voor kapitaalgoederen
- dekking van interbancaire leningen

1) Een lid van de werkgroep stelt zelfs voor om de contragaranties en de koersrisicoverzekering af te schaffen. Tevens stellen twee leden van de werkgroep voor om het minimale eigen risico bij kredietverzekering voor exporteurs van 5% tot 10% te verhogen, om een betere risico-afweging mogelijk te maken.

Met betrekking tot het laatste wordt vanuit de markt gevraagd of de NCM/Staat dit soort leningen zou kunnen dekken. Hierbij moet worden gedacht aan leningen welke door een Nederlandse bank worden verstrekt aan een buitenlandse bank, ter financiering van Nederlandse exporten van verschillende exporteurs aan diverse afnemers in het betreffende land. NCM/Staat zouden daarbij geen debiteuren- of regresrisico's lopen. Wellicht biedt een regeling zoals gevraagd extra mogelijkheden om aan de internationale concurrentie op het gebied van financiering het hoofd te bieden, zonder onaanvaardbare risico's voor de Staat.

De werkgroep heeft m.b.t. de kredietherverzekering een beleidsvariant ontwikkeld, welke er op is gericht om de kostenvergoeding aan de NCM te benevensen ¹⁾.

Hiervan worden geen negatieve effecten verwacht.

Het stelsel van exportkredietverzekering in Nederland geeft naar het oordeel van de werkgroep geen aanleiding tot onderzoek in de sfeer van (verdere) privatisering, gegeven het systeem van de (ruime) machtigingen aan resp. NCM en DNB. Verdergaande voorstellen terzake zouden geen invloed hebben op de omvang van het toch al kleine ambtelijke apparaat. Bovendien is het een goede zaak dat de Staat direct betrokken is bij beoordeling van grotere risico's.

3.2.5 Organisatie

Na te hebben stilgestaan bij de budgettaire beheersbaarheid, doelmatigheid en doeltreffendheid van de instrumenten van het exportbeleid, heeft de werkgroep zich, conform de onderzoekopzet, eveneens gebogen over de organisatorische vormgeving en samenhang tussen de verschillende overheidsinstanties die bij het exportbeleid en de uitvoering daarvan zijn betrokken.

Uit de beschrijving van het exportbeleid en de analyse van de exportinstrumenten blijkt, dat vele overheidsinstanties, ook lagere overheden, betrokken zijn bij de export. Hoezeer dit ook goed te verklaren is, daaraan is het risico verbonden van versnippering, onvoldoende afstemming in en overlapping van de werkzaamheden.

1) Een lid van de werkgroep heeft vanwege de lopende besprekingen met de NCM bezwaar aangetekend tegen een nadere invulling van het bedrag.

De werkgroep heeft het niet tot haar taak gerekend om uitspraken te doen over organisatie-aspecten m.b.t. de exportactiviteiten van bedrijven en banken, al dan niet in georganiseerd verband. Voor zover bij de beleidsvarianten suggesties tot privatisering c.q. tot een grotere inbreng van het bedrijfsleven worden gedaan, heeft dit uiteraard ook organisatorische consequenties.

In de inleiding van het hoofdstuk beleidsvarianten is uiteengezet waarom de werkgroep meent, dat voor de overheid een duidelijke taak is weggelegd m.b.t. de export. Een goede exportprestatie is van cruciaal nationaal belang. Voor de overheid en het bedrijfsleven ligt hier een gezamenlijke verantwoordelijkheid ¹⁾.

De organisatie van de overheidsbetrokkenheid bij de export dient naar het oordeel van de werkgroep te worden gekenmerkt door:

- a) een centraal gecoördineerde planning van beleid;
- b) een decentrale uitvoering van beleid, waar nodig gestroomlijnd en geïntegreerd.

ad a)

In een interdepartementaal coördinatie-orgaan dienen de prioriteiten en posterioriteiten van het exportbeleid te worden vastgesteld. Daarmee wordt een geïntegreerde en consistente vorming van het exportbeleid en afstemming tussen de verschillende betrokken overheidsinstanties bereikt. Met deze aanpak kan eveneens afstemming van reizen van bewindslieden voorzover exportbevorderingsaspecten daarbij aan de orde zijn, alsmede van handelsmissies waarbij de overheid betrokken is plaatsvinden. Daarmee is de effectiviteit geëfficiënder. De coördinatie van het exportbeleid kan geschieden in het kader van de Interdepartementale Raad voor de Handelspolitiek (IRHP), waarin alle betrokken diensten zijn vertegenwoordigd.

De uitvoering van dit beleid dient zich binnen de overeengekomen hoofdlijnen af te spelen, ook waar het gaat om activiteiten van lagere overheden. Tevens dienen er duidelijke afspraken te komen over de voorbereiding van de buitenlandse reizen van bewindslieden en ambtenaren voorzover daarbij exportaspecten aan de orde zijn.

¹⁾ In dit verband bepleit een lid van de werkgroep een onderzoek naar overlappingsen in de exportactiviteiten van particuliere en overheidsinstanties.

Met een centraal gecoördineerde planning kan ook worden bereikt, dat er één centraal aanspreekpunt is voor het bedrijfsleven, dat tevens kan fungeren als verwijzingsinstantie. Het ligt in de rede, dat het Ministerie van Economische Zaken fungeert als centraal aanspreekpunt, met dien verstande dat voor wat betreft de agrarische export en de produkten van de voedings- en genotmiddelenindustrie ook het Ministerie van Landbouw en Visserij als aanspreekpunt blijft fungeren ¹).

ad b)

De werkgroep meent dat de uitvoering van het exportbeleid decentraal kan geschieden. De bij het exportbeleid direct betrokken departementen en instanties bezitten een eigen expertise en hebben eigen contacten naar de doelgroepen. Een bijzondere functie is hier weggelegd voor de exportplatforms waarin het bedrijfsleven en de vakdepartementen vertegenwoordigd zijn.

De effectiviteit van de uitvoering is niet gediend met centralisatie. De werkgroep tekent hierbij echter het volgende aan.

De uitvoering van het beleid dient wel zo veel mogelijk te worden geïntegreerd. Dit betekent onder meer dat exportvoorlichting en exportpromotie primair door de EVD c.q. Lavi dient te geschieden respectievelijk te worden gecoördineerd. Financiële en handelspolitieke aspecten van het exportbeleid dienen door het D.G. BEB te worden behandeld met inachtneming van de primaire verantwoordelijkheid van de minister van Financiën voor het herverzekeringsbeleid alsmede van de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking voor het ontwikkelingsnulpbeleid. De uitvoerende werkzaamheden van de financiële steuninstrumenten dienen te geschieden door de instanties die deze instrumenten beheren. De vakdepartementen leveren de technische kennis en ondersteuning.

Resterende overlappingsen in de werkzaamheden van de overheidsdiensten moeten worden beëindigd. De werkgroep denkt hierbij onder meer aan promotie-activiteiten en het maken van landenstudies. Zelfstandige activiteiten buiten het directe taakgebied van elk betrokken departement moeten vervallen.

¹) Een lid van de werkgroep meent dat het Ministerie van Buitenlandse Zaken eveneens aanspreekpunt dient te zijn waar het gaat om het instrumentarium van OS.

De werkgroep meent dat de organisatie van het exportbeleid er mee is gediend, wanneer binnen het departement van Economische Zaken, als centraal aanspreekpunt, de organisatie van de werkzaamheden, in het bijzonder die tussen het DG BEB en de EVD eenduidig is en zonder overlappingsen. Concreete nadere afspraken zijn gewenst.

De werkgroep heeft een beleidsvariant opgevoerd m.b.t. het bij de exportbevorderende activiteiten betrokken overheids-personeel. De reductie is het resultaat van de efficiëncy- en personeelsreduktiemaatregelen op de verschillende departementen, waartoe reeds is besloten.

3.2.6 Conclusie

Het geneel van de beleidsvarianten overziend, meent het overgrote deel van de werkgroep dat in het systeem van exportondersteuning van overheidswege geen grote fouten zitten. In tegendeel, dit deel van de werkgroep is van mening dat het Nederlandse exportbeleid goed functioneert, zij het dat op een aantal onderdelen aanpassingen c.q. verbeteringen denkbaar zijn.

Voor wat betreft de voorlichting en de promotie staat centraal een goede oriëntatie van Nederland op het buitenland. Ondersteuning van overheidswege in deze fasen van het exporttraject is in het bijzonder van belang voor middelgrote en kleine ondernemingen. Beleidsvarianten zijn denkbaar, doch overigens budgettair van bescheiden omvang. Waar het de technische en financiële ondersteuning aangaat lijkt de financiële ondersteuning een steeds groter knelpunt te vormen, mede tegen de achtergrond van de financiële problemen van ontwikkelingslanden alsmede internationale concurrentieverstoring. Dit pleit voor een grotere flexibiliteit van het instrumentarium. De situatie m.b.t. de kapitaalgoederenindustrie en de aannemerij is in dit verband knellend. De beschikbare budgettaire middelen zijn volgens het overgrote deel van de werkgroep in feite te gering om een adequaat antwoord te geven op de concurrentie. Dit aspect vraagt om bijzondere aandacht.

De organisatie van het exportbeleid en de uitvoering ervan is gediend met een betere stroomlijning van de activiteiten, alsmede met het opheffen van bestaande overlappingsen.

Conform haar specifieke taakopdracht en de geldende administratieve voorschriften van de Heroverwegingsexercities heeft de werkgroep heroverweging export voorstellen gedaan,

welke leiden tot een 20% bezuinigingsvariant. Gelet op het karakter van het heroverwegingproces is de werkgroep niet bevoegd de beleidsafweging te maken over het al dan niet verantwoord zijn van een dergelijke variant. Wel heeft de overgrote meerderheid van de werkgroep de indruk dat het zeer beperkte budget dat de overheid voor exportbeleid beschikbaar heeft, een in vernouwing grote invloed op de Nederlandse economie en de werkgelegenheid uitoefent. Verdere bezuinigingen zouden ofwel het exportvoorlichtings- en promotiebeleid ten gunste van het midden- en kleinbedrijf schaden ofwel de Nederlandse kapitaalgoederenexporteurs in een nog ongunstiger positie plaatsen op de voor hun zo onmisbare internationale markten. Dit betekent dat bepaalde, reeds gecommitteerde bezuinigingen te weten derde tranche-ombuigingen, wellicht opnieuw bezien zou moeten worden ¹).

1) Een lid van de werkgroep is van mening dat de nadelige effecten van de gepresenteerde varianten mede gezien de budgettaire omvang, niet van zodanige aard zijn, dat dit reden is om de derde tranche-ombuigingen ter discussie te stellen.

4. Budgettair overzicht 1)

De hiervoor beschreven varianten kunnen als volgt worden samengevat:

<u>Varianten</u>	<u>Opbrengsten</u> <u>1990</u>	<u>Reeds ingevuld</u> <u>(derde tranche)</u>
1. Verlaging subsidies Kamers van Koophandel in het buitenland	2,0 mln.	-
2. Intensivering profijtbeginsel bij vertegenwoordigingen in het buitenland	2,0 mln.	-
3. Reduktie actieprogramma's EVD en LAVI	4,0 mln.	3 mln.
4. 50% reductie Haalbaarheidsstudies	5,6 mln.	5,6 mln.
5. Invoering profijtbeginsel Haalbaarheidsstudies	1,0 mln.	-
6. Vermindering matchingfonds (ordersteun)	1,3 mln.	1,3 mln.
7. Vermindering offertesteun	6,6 mln.	3,7 mln.
8. Afschaffing Nederland Distributieland	5 mln.	-
9. Personeelsreductie EVD/BEB/HEBES/vakdepartementen	1,5 mln.	-
10. Verlaging kostenvergoeding NCM 2)	<u>3 mln.</u>	<u>-</u>
<u>Totaal</u>	32 mln.	13,6 mln.

1) Twee leden stellen hiernaast als beleidsvariant de totale afschaffing van de offertesteunregeling (opbrengst 12,9 mln.) en een 50% reductie van de rentesteunregeling (opbrengst 6,7 mln.) voor.

2) Een lid stelt dat deze variant slechts als P.M.-post opgenomen dient te worden.

5. Aanbevelingen *

1. Eventuele overlappings van diverse overheidsdiensten die macro-economische informatie beheren zouden moeten worden weggewerkt.
2. Nagegaan zou moeten worden of bij het verstrekken van macro-economische informatie daarvoor bijdragen van bedrijven kunnen worden gevraagd.
3. De prijsstelling voor het verschaffen van micro-informatie (adressen, tarieven) zou moeten worden uitgebreid.
4. Het reeds op meso-informatie toegepaste profijtbeginzel, in het bijzonder ten aanzien van informatie over westerse landen, zou kunnen worden geïntensifieerd. (bijvoorbeeld tot 75%)
5. In landen waar een Kamer van Koophandel is gevestigd, zou de exportinformatie zoveel mogelijk door de kamers moeten worden verzorgd. De rol van de ambassades dient een aanvullende te zijn op dit punt. Om bestaande overlappings te vermijden, zullen afspraken tussen ambassades en Kamers gemaakt moeten worden.
6. Technische ondersteuning aan bedrijven door vakdepartementen (V en W, VROM, WVC, O en W, Defensie) zou slechts op initiatief van het bedrijfsleven en tegen kostprijs moeten worden verricht, wanneer de marktsector daarin niet kan voorzien.
7. Het gebruik van het matchingfonds zou moeten worden versoepeld en verruimd teneinde meer effectief op de overheidsgesteunde concurrentie uit andere landen te kunnen inspelen.

*) Zoals uit het rapport blijkt worden niet alle aanbevelingen door de leden van de werkgroep unaniem onderschreven bij sommige aanbevelingen nemen de leden een tegenstandpunt in.

8. Het programma ontwikkelingsrelevante exporttransacties zou uit concurrentie- en financieringsoverwegingen moeten worden genandhaafd, ook wanneer het minimumschenkingselement voor dit soort leningen op basis van internationaal afgesproken berekeningswijze boven de 35% zal uitkomen.
9. Het financieringsinstrument ontwikkelingsrelevante exporttransacties zou ook in andere dan de Programma-, Regio- en Sektorlanden moeten kunnen worden ingezet.
10. In overleg met de particuliere banken zou moeten worden bezien of de bezwaren van deprivatisering, gerelateerd aan de introductie van L.C.L.'s, kunnen worden opgelost, zonder dat er sprake is van kostenverhoging voor de betrokken partijen.
11. De mogelijkheid om de recuperatie door NCM, DNB en het Ministerie van Financiën te intensiveren, zou moeten worden onderzocht.
12. De mogelijkheid om het systeem van contragaranties en koersrisicoverzekering aan beperkingen te onderwerpen zou moeten worden onderzocht.
13. Het exportbeleid van de overheid dient politiek te worden vastgesteld na voorbereiding in de I.R.H.P..
14. Het vastgestelde exportbeleid kan -zij het gecoördineerd-decentraal worden uitgevoerd, ook waar het activiteiten van de lagere overheid betreft.
15. In dit verband kunnen de buitenlandse reizen van bewindslieden en amotenaren voorzover daarbij exportaspecten in het geding zijn, worden gepland, gecoördineerd en voorbereid.
16. Het aantal centrale aanspreekpunten voor het exporterende bedrijfsleven zou beperkt moeten worden tot EZ en Lavi.
17. De exportvoorlichtings- en exportpromotie-activiteiten zouden beperkt moeten worden tot EZ c.q. Lavi.
18. De handelspolitieke en financiële aspecten van het exportbeleid moeten worden benadeld door EZ, met inachtneming van de bestaande verantwoordelijkheden van de direkt betrokken andere departementen (Financiën, Buza/OS).

19. Eventuele overlappings in de exportwerkzaamheden van de overheidsdiensten dienen te worden beëindigd, evenals zelfstandige exportactiviteiten buiten het directe taakgebied van elk betrokken departement.
20. Nadere afspraken binnen EZ tussen BEB en EVD over de inhoud van de werkzaamheden moeten worden geformuleerd.

Aanbevelingen door één of twee leden.

21. Een privatiseringsonderzoek inzake de voorlichtings- en promotie-activiteiten van EZ en HEBES (LaVi) zou in het kader van de derde ronde Privatiseringsonderzoeken onder auspiciën van de Interdepartementale Begeleidingscommissie Privatisering kunnen worden gestart.
(Twee leden van de werkgroep).
22. Het minimale eigen risico van exporteurs bij de kredietverzekering zou generiek moeten worden verhoogd van 5% tot 10%.
(Twee leden van de werkgroep).
23. Het afschaffen van de faciliteiten van contra-garanties en koersrisicoverzekering.
(Eén lid van de werkgroep).
24. Onderzoek naar de overlappende exportactiviteiten van overheid en particuliere sector.
(Eén lid van de werkgroep).

Bijlage 1

Werkgroep Exportbeleid

Deelnemende departementen EZ, Lavi, Fin., VROM, V en W, BuZa, AZ

Voorzitter: drs. F.A. Engering
Directeur-Generaal BEB
(EZ) Ministerie van Economische Zaken
Bezuidenhoutseweg 30
2594 AV 's-Gravenhage

Secretaris: drs. C.J. Ruppert
Inspectie der Rijksfinanciën
(Fin) Ministerie van Financiën
Postbus 20201
2500 EE 's-Gravenhage

Adj. secr.: mr. P.J.M. de Ronde
Afd. Export en Projectfinanciering
(EZ) Directie Bilaterale Zaken BEB
Ministerie van Economische Zaken
Bezuidenhoutseweg 93
2594 AC 's-Gravenhage

Lid: drs. J.J. Groeneveld
Directeur VAAP
(Lavi) Ministerie van Landbouw en Visserij,
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC 's-Gravenhage

Lid: drs. G.H. Ledeboer
(plv. drs. J.Th.M. Hamers)
(Fin) Directeur EKI
Ministerie van Financiën
Postbus 20201
2500 EE 's-Gravenhage

Lid: ir. C.J. Vriesman
(plv. drs. P.J.J. Steeghs)
(VROM) Directeur Coördinatie Bouwbeleid
Ministerie van VROM
Postbus 20951
2500 EZ 's-Gravenhage

Lid: drs. J.F. Schoots
(V en W) (plv. drs. P.Y. ten Arve)
Directeur Internationale Betrekkingen
Ministerie van Verkeer en Waterstaat
Plesmanweg 1-6
2597 JG 's-Gravenhage

Lid: ir. K.A. de Jong
(EZ) Directeur EVD
Ministerie van Economische Zaken
Holland Trade House
Bezuidenhoutseweg 181,
2594 AH 's-Gravenhage

Lid: drs. E.H. Wellenstein
(EZ) Hoofd van de hoofdafdeling Azië en Afrika
Directie Bilaterale Zaken BEB
Ministerie van Economische Zaken
Bezuidenhoutseweg 20
2594 AV 's-Gravenhage

Lid: drs. J.H. de Groene
(EZ) AEP
Ministerie van Economische Zaken
Bezuidenhoutseweg 30
2594 AV 's-Gravenhage

Lid: drs. J.P. Kieboom
(AZ) Ministerie van Algemene Zaken
Binnenhof 20
2513 AA 's-Gravenhage

Lid: drs. L.J. Winkelhagen
(Fin) Inspectie der Rijksfinanciën
Ministerie van Financiën
Postbus 20201
2500 EE 's-Gravenhage

Lid: dr. R.C. Harkema
(BuZa) Chef Dir. Coördinatie
Sectorprogramma's en
Technische Advisering
Ministerie van Buitenlandse
Zaken
Bezuidenhoutseweg 67
2594 AC 's-Gravenhage

Lid: drs. G.J.H.Ch. Kramer
Directeur O en I
(BuZa) Ministerie van Buitenlandse Zaken
Bezuidenhoutseweg 67
2594 AC 's-Gravenhage

Adviserend lid: ir. W.J. ter Hart
(Cebosine) Heemstede

Adviserend lid: dr. J. Jacobs
(VNO) Directeur Economische Zaken
V.N.O.
Postbus 93093
2509 EB 's-Gravenhage

HEROVERWEGINGSRAPPORT
EXPORTBELEID

SAMENVATTING

Samenvatting Heroverweging Exportbeleid

1. Inleiding

Exportbeleid wordt gedefinieerd als de specifieke inspanningen die de rijksoverheid zich getroost om door voorlichting, promotie, technische en financiële ondersteuning inclusief de exportkredietherverzekering, de exportkansen en de positie van Nederlandse bedrijven op buitenlandse markten te vergroten respectievelijk te bestendigen.

De verschillende aspecten van het exportbeleid van de overheid kunnen worden geënt op de verschillende fasen van het exporttraject van een ondernemer. Voorlichting en mobilisatie van de (potentiële) exporteur spelen in op de wens tot oriëntatie en verkenning door de exporteur. Promotie beweegt zich op het terrein van verkenning en bewerking van een markt. Technische en financiële ondersteuning vindt plaats tijdens de transactiefase.

Daar waar dit dienstig werd geacht, is een onderscheid gemaakt naar de aard van de markt waarop de exportmaatregelen zijn gericht. Tevens is aangegeven waar specifieke producten c.q. activiteiten op specifieke markten problemen in de concurrentie ondervinden. Voor wat betreft de organisatie van de overheidsbetrokkenheid bij de export is een onderscheid gemaakt naar beleidsvorming en uitvoering.

2. Taakstelling

De heroverweging Exportbeleid heeft tot doel "om op basis van actuele gegevens over het feitelijk gebruik van het overheidsinstrumentarium op het gebied van het exportbeleid, alsmede over de effectiviteit van dat instrumentarium, de inrichting en organisatie van het exportbeleid te heroverwegen, zulks mede in het licht van het beleid in andere landen". Deze heroverweging geschiedt derhalve in het licht van het beleid in het buitenland (matchingaspect) en het beleid in Nederland van een uit de markt terugtrekkende overheid.

Uit de verdere omschrijving van de taakopdracht wordt duidelijk dat het in deze heroverweging gaat om de budgettaire beheersbaarheid, doelmatigheid en doeltreffendheid van de instrumenten van het exportbeleid, en evenzeer om de organisatorische vormgeving en de samenhang tussen de verschillende overheidsinstanties die zijn betrokken bij het exportbeleid.

Deze twee met elkaar samenhangende optieken staan centraal in dit heroverwegingsonderzoek en de te ontwikkelen beleidsvarianten zijn hierop gebaseerd.

Wat het budgettaire aspect van deze heroverweging betreft is gezocht naar mogelijkheden van privatisering, toepassing van het profijtbeginsel en verlaging van het voorzieningenniveau.

Ten aanzien van de budgettaire aspecten van het exportbeleid zijn de volgende beperkingen gehanteerd.

De ontwikkelingshulp wordt buiten het ijkpunt van de heroverweging gehouden, evenals de herverzekering bij de staat. Eveneens worden de buitenlandse dienst als zodanig, de EG-subsidies en de fiscale steun niet in de heroverweging betrokken. De gemengde kredieten c.q. laag concessionele leningen oftewel de zgn. ontwikkelingsrelevante exporttransacties en de exportkredietherverzekering worden echter beleidsmatig wel meegenomen in de heroverweging.

Naast de beleidsmatige uitgaven maken de apparaatskosten en de personeelskosten deel uit van het ijkpunt.

De Ambtelijke Commissie Heroverweging (ACH) heeft besloten om als ijkpuntdatum te nemen de in de Miljoenennota vermelde meerjarencijfers. Dit betekent dat de 2^e tranche van de bezuinigingen op het exportbeleid van Economische Zaken reeds in het ijkpunt dat als uitgangspunt dient voor verdere bezuinigingen, is verwerkt. De EZ-bezuinigingen uit de 3^e tranche kunnen echter nog in de heroverweging worden betrokken.

Het ijkpunt 1990 van deze heroverweging is:

EZ	f. 101
Lavi	- 31
BuZa	- 22
V en W	- 6
VROM	- 1
Financiën	- 1

f. 162 mln.

Volgens de richtlijnen m.b.t. de heroverwegingsonderzoeken van de Ministerraad dient een besparingsvariant (-20%) te worden opgenomen. Deze komt in dit geval neer op een bezuiniging van f. 32 mln.

Beleidsvarianten

Op basis van een schets en een evaluatie van de exportbevorderende activiteiten van de betrokken departementen heeft de werkgroep een aantal beleidsvarianten ontwikkeld. Waar zulks relevant is, is tevens gesignaleerd welke activiteiten door het georganiseerde bedrijfsleven worden verricht.

Het geneel van de beleidsvarianten overziend, meent het overgrote deel van de werkgroep dat in het systeem van exportondersteuning van overheidswege geen grote fouten zitten. Integendeel, dit deel van de werkgroep is van mening dat het Nederlandse exportbeleid goed funktioneert, zij het dat op een aantal onderdelen aanpassingen c.q. verbeteringen denkbaar zijn.

Voor wat betreft de voorlichting en de promotie staat centraal een goede oriëntatie van Nederland op het buitenland. Ondersteuning van overheidswege in deze fasen van het exporttraject is in het bijzonder van belang voor middelgrote en kleine ondernemingen. Beleidsvarianten zijn denkbaar, doch overigens budgettair van bescheiden omvang. Waar het de technische en financiële ondersteuning aangaat lijkt de financiële ondersteuning een steeds groter knelpunt te vormen, mede tegen de achtergrond van de financiële problemen van ontwikkelingslanden alsmede internationale concurrentieverstoring. Dit pleit voor een grotere flexibiliteit van het instrumentarium. De situatie m.b.t. de kapitaalgoederenindustrie en de aannemerij is in dit verband knellend. De beschikbare budgettaire middelen zijn volgens het overgrote deel van de werkgroep in feite te gering om een adequaat antwoord te geven op de concurrentie. Dit aspect vraagt om bijzondere aandacht.

De organisatie van het exportbeleid en de uitvoering ervan is gediend met een betere stroomlijning van de activiteiten, alsmede met het opheffen van bestaande overlappingsen.

Conform naar specifieke taakopdracht en de geldende administratieve voorschriften van de Heroverwegingsexercities heeft de werkgroep heroverweging export voorstellen gedaan, welke leiden tot een 20% bezuinigingsvariant. Gelet op het karakter van het heroverwegingsproces is de werkgroep niet bevoegd de beleidsafweging te maken over het al dan niet verantwoord zijn van een dergelijke variant.

Wel heeft de overgrote meerderheid van de werkgroep indruk dat het zeer beperkte budget dat de overheid voor exportbe-

leid beschikbaar heeft, een in verhouding grote invloed op de Nederlandse economie en werkgelegenheid uitoefent. Verdere bezuinigingen zouden ofwel het exportvoorlichtings- en promotiebeleid ten gunste van het midden en kleinbedrijf schaden ofwel de Nederlandse kapitaalgoederenexporteurs in een nog ongunstiger positie plaatsen op de voor hun zo onmisbare internationale markten. Dit betekent dat bepaalde, reeds gecommiteerde, bezuinigingen ter weten de derde tranche-ombuigingen, wellicht opnieuw bezien zou moeten worden ¹⁾.

¹⁾ Een lid van de werkgroep is van mening dat de nadelige effecten van de gepresenteerde varianten, mede gezien de budgettaire omvang, niet van zodanige aard zijn, dat dit reden is om de derde tranche-ombuigingen ter discussie te stellen.

5. Aanbevelingen *

1. Eventuele overlappings van diverse overheidsdiensten die macro-economische informatie beheren zouden moeten worden weggewerkt.
2. Nagegaan zou moeten worden of bij het verstrekken van macro-economische informatie daarvoor bijdragen van bedrijven kunnen worden gevraagd.
3. De prijsstelling voor het verschaffen van micro-informatie (adressen, tarieven) zou moeten worden uitgebreid.
4. Het reeds op meso-informatie toegepaste profijtbeginsel, in het bijzonder ten aanzien van informatie over westerse landen, zou kunnen worden geïntensifieerd. (bijvoorbeeld tot 75%)
5. In landen waar een Kamer van Koophandel is gevestigd, zou de exportinformatie zoveel mogelijk door de kamers moeten worden verzorgd. De rol van de ambassades dient een aanvullende te zijn op dit punt. Om bestaande overlappings te vermijden, zullen afspraken tussen ambassades en Kamers gemaakt moeten worden.
6. Technische ondersteuning aan bedrijven door vakdepartementen (V en W, VROM, WVC, O en W, Defensie) zou slechts op initiatief van het bedrijfsleven en tegen kostprijs moeten worden verricht, wanneer de marktsector daarin niet kan voorzien.
7. Het gebruik van het matchingfonds zou moeten worden versoepeld en verruimd teneinde meer effectief op de overheidsgesteunde concurrentie uit andere landen te kunnen inspelen.

*) Zoals uit het rapport blijkt worden niet alle aanbevelingen door de leden van de werkgroep unaniem onderschreven bij sommige aanbevelingen nemen de leden een tegenstandpunt in.

8. Het programma ontwikkelingsrelevante exporttransacties zou uit concurrentie- en financieringsoverwegingen moeten worden genandnaafd, ook wanneer het minimumschenkingselement voor dit soort leningen op basis van internationaal afgesproken berekeningswijze boven de 35% zal uitkomen.
9. Het financieringsinstrument ontwikkelingsrelevante exporttransacties zou ook in andere dan de Programma-, Regio- en Sektorlanden moeten kunnen worden ingezet.
10. In overleg met de particuliere banken zou moeten worden bezien of de bezwaren van deprivatisering, gerelateerd aan de introductie van L.C.L.'s, kunnen worden opgelost, zonder dat er sprake is van kostenverhoging voor de betrokken partijen.
11. De mogelijkheid om de recuperatie door NCM, DNB en het Ministerie van Financiën te intensiveren, zou moeten worden onderzocht.
12. De mogelijkheid om het systeem van contragaranties en koersrisicoverzekering aan beperkingen te onderwerpen zou moeten worden onderzocht.
13. Het exportbeleid van de overheid dient politiek te worden vastgesteld na voorbereiding in de I.R.H.P..
14. Het vastgestelde exportbeleid kan -zij het gecoördineerd-decentraal worden uitgevoerd, ook waar het activiteiten van de lagere overheid betreft.
15. In dit verband kunnen de buitenlandse reizen van bewindslieden en amtenaren voorzover daarbij exportaspecten in het geding zijn, worden gepland, gecoördineerd en voorbereid.
16. Het aantal centrale aanspreekpunten voor het exporterende bedrijfsleven zou beperkt moeten worden tot EZ en Lavi.
17. De exportvoorlichtings- en exportpromotie-activiteiten zouden beperkt moeten worden tot EZ c.q. Lavi.
18. De handelspolitieke en financiële aspecten van het exportbeleid moeten worden behandeld door EZ, met inachtneming van de bestaande verantwoordelijkheden van de direkt betrokken andere departementen (Financiën, Buza/OS).

19. Eventuele overlappings in de exportwerkzaamheden van de overheidsdiensten dienen te worden beëindigd, evenals zelfstandige exportactiviteiten buiten het directe taakgebied van elk betrokken departement.
20. Nadere afspraken binnen EZ tussen BEB en EVD over de inhoud van de werkzaamheden moeten worden geformuleerd.

Aanbevelingen door één of twee leden.

21. Een privatiseringsonderzoek inzake de voorlichtings- en promotie-activiteiten van EZ en HEBES (LaVi) zou in het kader van de derde ronde Privatiseringsonderzoeken onder auspiciën van de Interdepartementale Begeleidingscommissie Privatisering kunnen worden gestart.
(Twee leden van de werkgroep).
22. Het minimale eigen risico van exporteurs bij de kredietverzekering zou generiek moeten worden verhoogd van 5% tot 10%.
(Twee leden van de werkgroep).
23. Het afschaffen van de faciliteiten van contra-garanties en koersrisicoverzekering.
(Eén lid van de werkgroep).
24. Onderzoek naar de overlappende exportactiviteiten van overheid en particuliere sector.
(Eén lid van de werkgroep).

Budgettair overzicht 1)

De hiervoor beschreven varianten kunnen als volgt worden samengevat:

<u>Varianten</u>	<u>Opbrengsten</u> <u>1990</u>	<u>Reeds ingevuld</u> <u>(derde tranche)</u>
1. Verlaging subsidies Kamers van Koophandel in het buitenland	2,0 mln.	-
2. Intensivering profijtbeginsel bij vertegenwoordigingen in het buitenland	2,0 mln.	-
3. Reduktie aktieprogramma's EVD en LAVI	4,0 mln.	3 mln.
4. 50% reductie Haalbaarheidsstudies	5,6 mln.	5,6 mln.
5. Invoering profijtbeginsel Haalbaarheidsstudies	1,0 mln.	-
6. Vermindering matchingfonds (ordersteun)	1,3 mln	1,3 mln.
7. Vermindering offertesteun	6,6 mln.	3,7 mln.
8. Afschaffing Nederland Distributieland	5 mln.	-
9. Personeelsreduktie EVD/BEB/HEBES/vakdepartementen	1,5 mln.	-
10. Verlaging kostenvergoeding NCM 2)	<u>3 mln.</u>	<u>-</u>
Totaal	32 mln.	13,6 mln.

- 1) Twee leden stellen hiernaast als beleidsvariant de totale afschaffing van de offertesteunregeling (opbrengst 12,9 mln.) en een 50% reductie van de rentesteunregeling (opbrengst 6,7 mln.) voor.
- 2) Een lid stelt dat deze variant slechts als P.M.-post opgenomen dient te worden.